

קובץ

באר התורה

(קצ)

פרשת כי תבוא

קובץ באר התורה (קצ) פרשת כי תבוא

יו"ל

ע"י מכון "יד יוסף"

לעילוי נשמת רבי יוסף מלכא בן עישה ע"ה

*

נשמח לקבל הערות והוספות ותגובות

ולהצטרפות לרשימת התפוצה

ניתן לשלוח ל:

as0583233587@gmail.com

פקס: 036770810

קובץ באר התורה (קצ) פרשת כי תבוא

תוכן הענינים:

- 5..... דיני פרוזבול
- 5..... האם הדיין חייב כסף למי שעושה אצלו פרוזבול
- 6..... האם צריך בי"ד חשוב
- 7..... האם למסור את הפרוזבול בפני שני עדים
- 9..... מה יעשו בחורי ישיבה שאין להם קרקע
- 9..... פרוזבול לחילונים
- 10..... בחור חייב לעשות פרוזבול
- 10..... האם שטר פרוזבול צריך גניזה
- 11..... האם מועיל לעשות פרוזבול במייל או בפקס או באינטרנט
- 13..... האם מי שיש לו צק חייב בפרוזבול
- 14..... המפקיר מעות בפק"מ (פקדון קצר מועד)
- 14..... צריך להבין את מהות הפוזבול
- 14..... האם נשים חייבות בפרוזבול
- 15..... האם תוכנית חסכון לכל ילד חייבת בפרוזבול
- 19..... בדברי הבן איש חי לקיים מצות שמיטת כספים
- 20..... מי שקיבל תוס' יו"ט של ר"ה ואח"כ לוו אצלו מה יעשה
- 21..... מינוי שליחות לפרוזבול בשבת
- 23..... האם מותר להכניס אופניים לבית הכנסת
- 24..... מקום לימים נוראים מכספי מעשר
- האם מותר לתת מקום של בחור בימים נוראים למשהו אחר אם הוא לא מתפלל בישיבה
- 30.....
- 32..... האם קונה כלים ממומר צריך להטביל את כליו
- 42..... הוספות לבאר התורה קפט
- 42..... הגאון רבי יעקב מרדכי מאיר שליט"א במח"ס עיטורי מרדכי
- 42..... הרה"ג יואל פרץ שליט"א
- 43..... הרה"ג נתנאל קנתן שליט"א
- בדין פרוזבול בתוכנית חסכון לכל ילד מכתב מאת הגאון רבי סלמאן שלמה דורי שליט"א
- 44.....

קובץ באר התורה (קצ) פרשת כי תבוא

קובץ באר התורה (קצ) פרשת כי תבוא

דיני פרוזבול

האם הדיין חייב כסף למי שעושה אצלו פרוזבול

נשאלתי לדינא מאחד מגדולי ההוראה מה הדין עשיית פרוזבול לפני דיין שחייב לו כסף, ויש להביא בזה ראיה ממש"כ הפוסקים לדון האם הדיינים קרובים לעושים פרוזבול שבפרוזבול אפשר להקל בזה, וכמו שכתב להאריך בזה בחזו"ע פרוזבול עמ' סא אף אם המלוה והלוה קרובים לדיינים יכולים לכתוב פרוזבול וכן אם כותבים פרוזבול בפני שני עדים וכותבים שם הדיינים בפירוש שהם קרובים למלוה וללוה ומכל מקום יש להקל וכן פסק מהריק"ש בהגהותיו חו"מ סימן סז סל"א, ואולם הביא שבתומים סימן סז אות כג כתב להסתפק בדין זה יעו"ש, ומ"מ כתב שיש להקל בזה ושכן כתב הגאון רבי אברהם ישראל בספר בית אברהם על חו"מ סימן סז יעו"ש ושכן כתב בספר פנים במפשט שם אות כד ושכן יש להוכיח ממש"כ החשק שלמה אות כד בשם המהריק"ש שפרוזבול נכתב בלילה מפני שאינו בדין יעו"ש, ושכן כתב בשו"ת התעוררות תשובה חו"מ סימן יג יעו"ש מה שהאריך עוד בזה מעוד כמה מקורות, וא"כ נראה דה"ה בנ"ד, וכן הסכים עמי בזה הגאון רבי עמרם פריד שליט"א.

ואולם שוב ראיתי בספר שבות יצחק שביעית עמ' סב שכתב, שאם אחד מהדיינים או העדים חייב לעושה הפרוזבול הרי הוא בעל דבר ואינו יכול להיות דיין או עד [אם עושה פרוזבול בפני שכיניו צריך לראות שאחד מהם או מבני ביתם לא לזה ממנו ומבני ביתו מצרכי מזון מעות וכדומה שהוא נעשה מלוה שלהם] וכתב שם בהערה שהרי גם בהלואת חפצים משמטת יעו"ש. וכן הביאו בשם מרן הגרי"ש אלישיב זצ"ל.

ובספר שמיטת כספים כהלכתה עמ' עב כתב מרן הגרש"א שטרן שליט"א שדיינים שהם קרובים למלוה או ללוה יש הרבה מגדולי האחרונים שמקילים להכשירם לענין פרוזבול ויש מחמירים בדבר, ולכתחילה ראוי להחמיר בזה, ובהערה ציין לשיטות שמקילים בזה, וכמ"ש בשו"ת מנח"י ח"י סימן קמא, ובשו"ת יביע אומר ח"ג חו"מ סימן ו' ובתשובת מרן בעל השבט הלוי שהו"ד בשביבי אש שם סימן כב, ויעו"ש מה שהביא בהערה ט' שיטות שמחמירים בזה, אבל למעשה כיון דנקטינן להקל בזה וכמו שעושים פרוזבול בלילה, וממילא מקילים גם בקרובים, והכי נראה לדינא, ומ"מ המחמירים יחמירו גם בנ"ד.

קובץ באר התורה (קצ) פרשת כי תבוא

האם צריך בי"ד חשוב

ולענין השאלה אם צריך בי"ד חשוב, כתב ברא"ש בגיטין סימן יז כתב דבעינן בי"ד מומחים, ובשו"ע חו"מ סימן סז סעיף יח כתב, בזה"ל: פרוזבול אינו משמט ואינו נכתב אלא בי"ד חשוב דהיינו שלשה הבקיאים בדין ובענין פרוזבול ובעינן שמיטה והמחום רבים עליהם עכ"ד, וכן כתב רבינו תם בספר הישר סימן קלח שהיה סבור שאין לכתוב פרוזבול בזמן הזה שאין אנו מומחים כר' אמי ור' אסי ושוב חזר בו ר"ת וכתב הוא בעצמו פרוזבול כי אמר דלא בעינן אלא בי"ד חשוב שבדור דהא אשכחן לרבנן דרב אשי דהוו מסרי מלייהו להדדי עכ"ד, ואולם הרמ"א שם כתב להקל שאפשר לכתוב פרוזבול בכל בי"ד.

ובחזו"ע פרוזבול עמ' מז בהלכות כתב, אין כותבים פרוזבול אלא בבי"ד חשוב שהם שלשה הבקיאים וידועים ענין שמיטה ופרוזבול והמחום רבים עליהם באותה העיר, ויעו"ש מש"כ להאריך במקורות בהאי דינא.

ובחזו"ע פרוזבול עמ' מט בהערה כתב לדינא שלמעשה אפשר להקל בזה כיון ששביעית בזמן הזה מדרבנן, וז"ל: פרוזבול שנעשה ע"י בי"ד רגיל ולא נעשה ע"י בי"ד חשוב שבעיר, כיון שרבו הפוסקים להכשיר שיכולים לכתבו בכל בי"ד, אין הלוח יכול לפסול הפרוזבול בטענת קים ליה כמאן דאמר דבעינן בי"ד חשוב שבעיר, כיון ששביעית בזמן הזה מדרבנן אמרינן ספיקא דרבנן לקולא, כמו שכתבו הפוסקים בדין המלוה לחבירו לעשר שנים, וכפי שהסביר מרן הבית יוסף דחשיב כאיסור ולא כממונא וכנ"ל, ואע"פ שבשו"ת המבי"ט סי' פא וס' רכה כתב, שאם יש ב"ד גדול בעירם אין בי"ד אחר שבעיר רשאים לכתוב פרוזבול ואפילו בדיעבד אם כתבו קרוב אני לומר שאין החוב מופקע ושביעית משמטתו, מ"מ למעשה נראה שמכיון ששביעית בזמן הזה מדרבנן, אזלינן לקולא כדעת הפוסקים המקילים עכ"ל בחזו"ע שם.

ואמנם ראיתי בירחון האוצר חלק סט במאמרו של הרב ברוך פז, יו"ד איגוד בתי הדין לממונות ונשיא מכון פסקים, שכתב לדון בהגדרת בי"ד שכשר לכתוב פרוזבול, ושם האריך בכל הנ"ל והסיק לדינא, שבי"ד קבוע הוא בי"ד שמינו אותו הגורמים הרשמיים הממלכתיים בעיר כדון רב העיר או המועצה הדתית בעיר, ובי"ד פרטי שקם בעיר אין לו דין של בי"ד קבוע ואין בכוחו להפקיר ממון, ולכן אין לכתוב פרוזבול לפניו לדעת השו"ע, ועוד

קובץ באר התורה (קצ) פרשת כי תבוא

כתב שם שבי"ד פרטי שכל אנשי הקהילה נשמעים להוראתיהם ואיין מי שמעז להפר פסיקותיהם יש לו דין בי"ד קבוע בעיר עכ"ד, ואולם יש לעיין מה שנקט בי"ד פרטי שאין מי שמעיז לחלוק עליהם, וכי בדיני העזות עסקינן כאן, וגם הרי מרן פוסק הדור הגר"ע יוסף זצוק"ל כתב שיש להקל בכל הנ"ל כיון דספיקא דרבנן לקולא.

ושוב ראיתי בזה למרן הראשון לציון הגאון רבי יצחק יוסף שליט"א במח"ס ילקוט יוסף, במכתב מתאריך כ"ה תשרי תשע"ו, שכתב בזה"ל: בדבר מה שפירסמו שא"א לכתוב שטר פרוזבול בבית הדין הרבני, שאין הם יכולים לדון בדיני ממונות, הנה אין זה נכון, שהרבה דיונים הנערכים בבתי הדין דנים דיני ממונות, וכגון בענין מזונות האשה, ובענין מזונות הילדים, חלוקת רכוש הזוג, עניני ירושה, וכיוצא בזה, וגם מי שירצה בכך ובהסכמת שני הצדדים, ירצו להתדיין כדין תורה יכולים לדונם שלא בבית הדין ושלא בשעות הדיונים. וכבר ביארנו הדברים בשיעורים ובספר, שעדיף לעשות את הפרוזבול שנעשה ע"י חברי בית דין הגדול, וכפי שנהג מרן אמו"ר זיע"א. ומשום שיש להם סמכות מטעם המדינה לדון גם בעניני ממונות הקשורים להל' אישות וירושה וכיו"ב, וא"כ יש להם כח לאכוף זאת על על הבעלי דין, אבל בתי דין פרטיים אין להם שום סמכות על פי החוק, וגם על פי דין תורה הם צריכים לקבל הסכמה מבעלי דין לדון אותם, דאין לנו דיינים סמוכים בזה"ז, ולכן אינן נחשבים כב"ד חשוב, כיון שאין להם סמכות מצד עצמם. ויש ביניהם שאינם ידועים כגדולים בתורה באופן שיהיה בגדר "המחום עליהם רבים, עכ"ד.

ואמנם ראיתי לחכם אחד שליט"א כתב להעיר בזה שהרי בי"ד חשוב של היום אינו יכול להיות כלל קבוע, אלא שזה תלוי כל אחד לגופו איזה בי"ד בדיני ממונות מקובל עליו, וממילא נראה שכל אחד יכתוב פרוזבול בבי"ד חשוב שלו.

האם למסור את הפרוזבול בפני שני עדים

נשאלתי האם מה שמפרסמים פרוזבול של בי"ד הגדול בראשות הראש"ל שליט"א ולהחתים עליו שני עדים, האם הוא לכתחילה, והנה בשו"ע חו"מ סימן סז סעיף כא כתב יש מיש כתב ענין שטר פרוזבול כך הוא הולך המלוה אצל ג' עדים ויש אומרים אפילו לשנים ואומר הווי עלי סהדי וחזו דאנא מסרנא פרוזבול קמי ג' דיינים דאינון פלוני ופלוני דיינים שבמקום פלוני ודי

קובץ באר התורה (קצ) פרשת כי תבוא

לו אם יחתמו בו אותם עדים ואי חתמו ביה דייני טפי מעלי וא"צ שם עדים עכ"ד, ומבואר מדברי השו"ע להדיא דע"י לעשות כן ע"י הבי"ד, ואולי מה שלא עושים כן משום שא"כ הבי"ד גדול יצטרכו לחתום על מאות אלפי פרוזבול ולא שייך כזה דבר.

ובחזו"ע פרוזבול עמ' מט כתב המלוה שעושה פרוזבול כתקנת חכמים אינו צריך להופיע בעצמו בפני הבית דידן אלא די שיכתוב הפרוזבול בפני שני עדים בנוסח זה אני מוסר כל שטרותי וכל חוב שיש לי לבי"ד פלוני ופלוני שאהיה רשאי לגבותם כל זמן שארצה ויכול לרשום שמות דיינים חשובים אפילו של מדינה אחרת ואע"פ שאינם יודעים מזה כלל, וכתב שם בחזו"ע בהערה שכן נוהגים בירושלים עיה"ק וכמ"ש בספר ארץ חיים חו"מ סימן סז, ושכן כתב בקונ' תוספת שביעית ושכן כתב בספר מזבח אדמה יו"ד סו"ס שלא שנוהגים לכתוב פרוזבול בלשון עדים ולכתוב בו בפירוש שמות הדיינים היותר גדולים יעו"ש, ושכן כתב בספר ידי אליהו ח"ב דף פה ע"ב.

וכתב שם בחזו"ע שנראה שדבר פשוט זה נעשה להקל על בעלי חוב שלא יצטרכו לבוא בהמונם לבי"ד ולומר את דבריהם אלו בפני הדיינים ובפרט שרוב העולם מתעכבים מלעשות הפרוזבול עד יום ערב ר"ה של השנה השמינית כדי שיהיו נכללים בפרוזבול כל החובות שנעשו עד שעת כתיבת הפרוזבול וקשה הדבר מאד על הצבור לבאו בער"ה לדין וכמ"ש שיקמ"ל בחו"מ סימן ה' ס"ב שאין דנים בעיו"ט ולכן יש לעשות כן, וכתב שם שכן סידר גם בבי"ד, ויעו"ש באריכות מה שהאריך בזה בכעשרה עמודים ואילך מה שהוא מהני.

ויש לעיין אכתי איך מהני שני עדים, הרי סו"ס לא מסר את הפרוזבול בפני הדיינים הנ"ל, כן אמר לי להקשות ידידי הרה"ג אי"ש רבינוביץ שליט"א, אבל יש לבאר בזה דהא סו"ס הרי הוא מוסר את הדברים והיינו את הפרוזבול, וכיון דאיכא שני עדים הרי הוא מסור לבי"ד, והוא חל כעין קנין אודיתא, (וכמ"ש להאריך כה"ג לגבי טבילת כלים).

וגם יש להעיר על מה שפרסמו שיש לעשות בשני שני עדים, והרי השו"ע כתב שלכתחילה בעינן ג' עדים, וכן כתב שכתב בשו"ת בית נאמן ח"א חו"מ סו"ס ה' שכתב ג"כ להעיר שלכתחילה יש להביא שלושה עדים, ופלא עמ"ש"כ בחזו"ע ובילקו"י פרוזבול עמ' קמד יעו"ש.

קובץ באר התורה (קצ) פרשת כי תבוא

מה יעשו בחורי ישיבה שאין להם קרקע

והנה הפוסקים כתבו לדון בארוכה, מה יעשו בחורי ישיבה שאין להם קרקע, ויש שרצו לומר שיש להם הרי שכירות בישיבה, שיש להם שם מיטה, ויש שכתבו שלא מהני כיון שאפשר להוציא את הבחורים מהישיבה, אבל מאידך הרי לגבי כמה דינים אינו כן [וכמו שכתבתי להאריך בספרי שערי יוסף אורחות הישיבה] אבל למעשה י"ל דאף אם למעשה לא מוציאים בחור מהישיבה, מ"מ מצוי שמעבירים בחורים חדר, וכיון שמוציאים ומעבירים בחור חדר, ממילא סו"ס לא חשיב שכירות

וראיתי שפרסמו שבבי"ד של הגר"נ קרליץ זצוק"ל שמקנים שלש דירות לכל מי שאין לו קרקע שיוכל לעשות פרוזבול,

ואמנם אמר לי מו"ר הגר"ע פריד שליט"א בזמנינו כל בחור ישיבה נחשב שיש לו קרקע כיון שיש תוכנית חסכון לכל בחור מהמדינה והבנק או הקופה בו מנוהל התוכנית חיסכון חייב לו כסף ונפסק בשו"ע (חו"מ סימן סז סכ"ב) שאף אם הלוח של הלוח יש לו קרקע די בכך [ורק בחור שהוריו גרים בחו"ל ואין לו קצבה פרטית ששייכת לו נחשב שאין לו קרקע]. עכת"ד, ושו"ר שכע"ז כתב בקצרה בקונ' עיטורי מרדכי דיני פרוזבול, [ולכאורה הוא נפק"מ לגבי ריבית שאם יש תוכנית חסכון אף שיש מינוס בבנק יהיה חשיב שיהיה קרקע, ואולם מו"ר הגר"ע פריד שליט"א אמר לי שאין זה כ"כ פשוט להסתמך ע"ז, ובמק"א הארכתי לגבי היתר עיסקא].

פרוזבול לחילונים

ראיתי לידידי הגר"מ וייל שליט"א ראיתי שכתב לדון לדון הערות בדיני פרוזבול, וכתב שם כת"ר שליט"א לדון, הנה, יש להעיר שאם יש לאדם חוב מחשש גזל לחברה חילונית שבעליה כולם חילונים ומניות אינם נחשבים בעלות לכאורה יכול 'לזקוף' את החוב במלוה, שהוא קביעת זמן לפירעון וחישוב החוב ורישומו כ'חוב' כמבו' ברמ"א סי' ס"ז, י"ד, ואחרי שזקף את החוב למלוה, הרי זקיפה מועילה לשמט אפילו הקפת החנות ולשכר שכיר וכנ"ל והוא הדין לגזילות. אלא שאמר לי ת"ח אחד שאולי יש מי שמזכה פרוזבול לכל החילונים. אמנם, בנחלת אליהו [סי' ס"ד] ובדרך אמונה [פ"ט סקצ"ט] הביא בשם החזו"א שאי אפשר לעשות פרוזבול מדין זכין למי שלא מאמין בכל ענין שמיטת כספים, אלא רק למי שידוע שרוצה בזה אלא שלא

קובץ באר התורה (קצ) פרשת כי תבוא

הצליח מאיזה טעם, ובשבות יצחק הביא בשם הגרי"ש אלישיב זצ"ל שלא מועיל לעשות פרוזבול מדין זכין עכ"ד.

ומה שכת"ר שליט"א שלכאורה יש לומר שמועיל פרוזבול לחילונים אלא שכתב שם שכיון שאין הם מאמינים בזה ממילא הפרוזבול לא יחול, והנה נח' בזה האחרונים האם הפרוזבול יהיה מועיל או לא, כיון דלכאורה זכות הוא להם ואם היה יודעים שהפרוזבול יעזור להם ממילא הרי חשיב שהם מאמינים בו, וכן כתב בחזו"ע הל' פרוזבול עמ' עה, וכן כתב בשו"ת שבט הלוי ח"ז סימן ריח יעו"ש.

ונראה שהרי רוב האנשים זה סכין לאדם שהרי רוב החילונים אינם מתנגדים לדת.

ואולם הגר"מ לוי זצ"ל כתב בקונ' משה ידבר פרק יג אות לו שיש להחמיר בזה שלא מועיל שהרי יש בזה משום חב לאחריני ולכן אי אפשר לעשות כן, יעו"ש, ואולם ממש"כ בר"ן על הרי"ף דף יט ע"ב בגיטין על מה שמועיל במשנה בשבעית פ"י מ"ו לזכות לאחרים, וכתב שם הר"ן שהרי הפרוזבול חשיב זכין, וא"כ לכאורה ה"ה בנ"ד, שיהיה מהני.

בחור חייב לעשות פרוזבול

וראיתי בהוראות הבד"ץ של בי"ד בראשות הגר"נ קרליץ זצוק"ל שכל מה שמועיל לצרף את הילדים לפרוזבול של האבא כל זה דוקא עד גיל 13, וכן ראיתי למו"ר הגר"ע פריד שליט"א בהוראות לפרוזבול, שכתב, היות ובזמננו ישנה 'קופת חיסכון לכל ילד', על כן מי שיש לו ילדים שאינם נשואים - יוסיף בשטר שעושה זאת גם עבור ילדיו שאינם נשואים. ואם יש לו ילדים שהם בחורים/ות, עליהם למנות את אביהם שליח לכך עכ"ד, ויש לעורר ע"כ לדינא, וגם בלא"ה יש לבחורים כסף שלהם או חובות בין אחד לשני כמצוי הרבה אצל בחורי ישיבות, ומ"מ אם כולל את אשתו או בניו הקטנים אין צריך לפרט את שמותיהם, וכן אמר לי לדינא מו"ר הגר"ע פריד שליט"א.

האם שטר פרוזבול צריך גניזה

ולענין השאלה אם שטר פרוזבול צריך גניזה, לכאורה יש לדון כיון שכתוב שם נוסח שכתוב בשו"ע ובפוסקים הרי הוא צריך גניזה, וכה"ג כתבתי לדון

קובץ באר התורה (קצ) פרשת כי תבוא

בארוכה לגבי חיוב גניזה לשטר כתובה, והארכת בקובץ באר התורה בכמה דוכתי, וראה עוד בס' דולה ומשקה עמ' שמ"ז השיב מרן שר התורה הגר"ח קניבסקי זצוק"ל עפי"ד המשנ"ב ס' ש"ז ס"ק ס"ז, שגט אין זה מוקצה שיכול ללמוד ממנו דיני גט, ה"ה בשטר פרוזבול יכול ללמוד דיני פרוזבול ובעי גניזה, ומובא בס' שמיטת כספים להגר"צ כהן זצ"ל פ"ד ס' ט"ז עי"ש, ובס' דולה ומשקה עמ' שמ"ז השיב מרן מה"ט דגט בעי גניזה עי"ש, ובשו"ת אורות משפט ח"ה. ע"ש, ובשקל הקודש בהקדמה הביא מרן מהחזו"א דאע"פ שהרמב"ם העתיק חשבונות של קידוש החודש מהגויים, צריך לגונזם עי"ש.

וכן ראיתי שכתב הגאון רבי יעקב יוסף זצ"ל שאדם שעשה פרוזבול זמן מה לאחר השביעית יכול להשליכו לאשפה ואינו צריך גניזה, והרי הוא כשטר חוב רגיל, והו"ד בירחון האוצר מס' סט.

וכן הגאון רבי ישראל טויב שליט"א במח"ס תשובות ישראל כתב לן על השאלה אם פרוזבול צריך גניזה וז"ל: מה שכתוב בפרוזבול מוסרני לכם וכו' וזה לשון המשנה שביעית פ"י מ"ד, פשוט שאין טעון גניזה בגין כך כיון דלא נכתב לשם דבר תורה אלא נכתב לשם מסירת חובותיו לבי"ד, ואין בפרוזבול שום קדושה ויכול לזרקו לאשפה, ומה שיכול ללמוד ממנו דיני פרוזבול היאך כותבים אותו נמי אינו ענין כלל, דכל שט"ח אפשר ללמוד ממנו אין כותבים שטר ואטו יש בו קדושה, [ומש"כ במ"ב ש"ז ס"ק ס"ז שגט אינו מוקצה דיכול לראות בו דיני גט וצורתו, כל זה סברא שזה לא מוקצה שזה דבר הנצרך לשימוש האדם גם בשבת, אבל בגלל כן להפכו לדבר קדוש פשיטא דליתא כלל וזה לא ד"ת ולא דבר קודש ולא כלום], וזה נכתב לדבר חול ודינו כדבר חול לכל דבר. עכ"ד, ולכן הסיק לדינא שאין צריך גניזה, ומ"מ לענ"ד נראה דמהיות טוב יש לגונזו, אבל המיקל יש לו על מה לסמוך ובפרט שהוא מודפס, ולא כתוב בכת"י וכ"ש במכונות הדפוס של היום וכמו שהארכתי בזה בכמה דוכתי, ואכמ"ל.

האם מועיל לעשות פרוזבול במייל או בפקס או באינטרנט

ולענין השאלה ששואלים הרבה האם מותר לעשות פרוזבול דרך המייל או האינטרנט שהוא מילוי טפסים, חדא צריך לדעת שהמערכת הנ"ל אכן עובדת וקבלו אישור שעשו את הפרוזבול דאל"ה יכולים בטעות לשכוח שלא לעשות פרוזבול, ואכן ידענא בכמה בתי הוראה שסדרו עניין זה.

קובץ באר התורה (קצ) פרשת כי תבוא

ולעצם השאלה אם הוא מועיל, ראיתי בענין הנ"ל עוד בשו"ת וישמע משה חלק ד' עמ' דש שכתב לדון במי שיש לו שלשה אנשים שיכול למסור את הפרוזבול בפניהם, האם יכול לעשות פרוזבול באמצעות טלפון או פקס.

וכתב שם הגאון רבי יעקב חיים סופר שליט"א ענה שבודאי יכול לשלוח את הפרוזבול לב"ד באמצעות הפקס ולא גרע ממי שעושה פרוזבול באמצעות שליח וכמו כן יכול לעשות את הפרוזבול באמצעות הטלפון וכן הסכימו הגאונים רבי נפתלי נוסבוים ורבי יעקב גרינוולד ורבי שמאי גרוס שליט"א וביאר הגר"נ נוסבוים דמכיון שעדים יכולים להכיר ולקיים את חתימתו על גבי הפקס חשיב שפיר שנמסר השטר לידי ב"ד אמנם הטוב ביותר שיקנה את שטר הפרוזבול בפני עדים לב"ד פלוני אה ומסתבר שזה עוזר גם לדעת השו"ע שצריך למסור את הפרוזבול לב"ד דוקא דמכל מקום אין צריך לבוא בפניהם ודי שמקנה להם את השטר אמנם גם אם לא עשה זאת בפני עדים מהני ואין הלוח יכול לומר שאינו מאמין למלוה שהקנה את השטר לב"ד שהרי המלוה נאמן לומר פרוזבול היה לי ואבד ואינו צריך להביא כל ראיה שהיה לו פרוזבול וכן הסכים הגאון רבי מנדל שפרן שליט"א.

וכתב שם עוד בשם הגר"ש גרוס שליט"א שאמר לו שאמנם שליחת הפרוזבול לבי"ד מהני הנ"ל שיכולים עדים לקיים את חתימתו מן הפקס ומכל מקום יותר טוב לדבר עם הב"ד באמצעות הטלפון ולומר להם שמוסר להם את חובותיו ואע"פ שאין הב"ד מכירים את קולו אין זה מעכב שהרי כל אדם שמוסר פרוזבול לפני ב"ד אין ב"ד מבקשים הוכחה שאכן זהו שמו אלא מאמינים לו וא"כ מדוע לא יאמינו לו בטלפון כשאומר להם ששמו כך והוא מבקש למסור להם את חובותיו ואמנם לענין מסירת הגט דנו הפוסקים האם אפשר לאשר את שליחות הגט ע"י שיכירו הב"ד את קולו של הבעל באמצעות הטלפון ועיקר הדיון היה לפני שנים כאשר האיכות של שירות הטלפון לא היתה גבוהה והקול היה משתנה ודנו הפוסקים האם אפשר לסמוך על טביעות עינא דקלא בטלפון אבל בימינו איכות הטלפונים טובה בהרבה והקול אינו משתנה בטלפון ויש בו היכר ברור וגם לענין גט יש צד להקל בזה ובפרט בנידון דידן שאין צריך כלל להכיר את קולו וכנ"ל.

וכתב שם עוד שכן הסכים הגר"מ גרוס שליט"א שניתן לעשות פרוזבול באמצעות טלפון או פקס.

קובץ באר התורה (קצ) פרשת כי תבוא

וכתב שם שהגאון רבי יעקב מאיר שטרן שליט"א אמר לו שבחתם סופר מבואר שמי ששולח פרוזבול צריכים ב"ד להכיר חתימת ידו כדי לקיים הפרוזבול וכך הדין גם במי ששולח פקס דלא מהני רק אם ב"ד מכירים חתימת ידו ומכל מקום יכול למנות שליח באמצעות הטלפון לעשות עבורו פרוזבול ואילו הגאון רבי משה שאול קליין שליט"א פקפק דיש לומר שפרוזבול שנעשה באמצעות הטלפון או הפקס אינו נחשב פרוזבול כלל ולא מהני נאמנות המלוה לומר שעשה פרוזבול רק כשטוען שעשאו כדין אבל אם מודה שעשאו באמצעות הפקס נראה דאינו כלום וכן הורה גם הגאון הגדול רבי חיים קניבסקי שליט"א והגאון הגדול רבי נסים קרליץ (שליט"א) הניח את הדבר בצ"ע ומסיק הגר"ש גרוס דלכתחילה יעשה הפרוזבול בעצמו ורק בשעת הדחק יעשה ע"י טלפון או פקס. ע"כ ממש"כ שם, וע"כ נראה מכל הנ"ל שהוא רק בדיעבד.

וכן כתב לדינא מו"ר הגר"ע פריד שליט"א בגליון אזמרה לשמך בהל' פרוזבול וז"ל: אפשר לשלוח "כתב ידו" בדואר או בפקס או במייל אם ב"ד מכירים חתימת ידו [שו"ת חת"ס חו"מ קיג]. ונראה שאף אם אין ב"ד מכירים חתימת ידו, אם יכתבו ב"ד שאינם מכירים את חתימתו וחתמו ע"פ החתימה שהגיעה לידם - די בכך [כשם שבשליחות אין צריך שעדים יעידו שהוא שליח המשלחן עכ"ד, אבל למעשה צ"ע אם עושים כן.

האם מי שיש לו צק חייב בפרוזבול

בספר שבות יצחק עמ' נד כתב ששיק נחשב כתשלום מזומן אלא כשטר התחייבות ועוד דחיישנן שמא לא יהיה כיסוי לשיק או יבטלו ואינו כמשכון ולכן השביעית משמטת אותו וצריך לכתוב עליו פרוזבול, ואם כתב פרוזבול ולאחר מכן קיבל שיק יכתוב פרוזבול נוסף, יעו"ש, וראיתי שכתב הגאון רבי יעקב יוסף שכל בעלי מכולות וחניוית שבערב ר"ה קבלו צקים צריכים לעשות פרוזבול נוסף, אבל למעשה אם לא פרוזבול נוסף יכולים לסמוך על שיטות הפוסקים שצ"ק הרי הוא חשיב ככסף מזומן, וכן כתב בשו"ת מנחת שלמה מהדו"ת סימן קכג סקי"ב, ועוד דלפי מש"כ בשו"ת אגרות משה חו"מ ח"ב ס"ק טו שאם התאריך שלו מאוחר הרי הוא כקובע זמן הפירעון לאחר ר"ה יעו"ש.

קובץ באר התורה (קצ) פרשת כי תבוא

המפקיר מעות בפק"מ (פקדון קצר מועד)

בספר תפארת מנחם שני עמ' נו כתב ע"ם המהרי"ק והו"ד בב"י וברמ"א שהמלוה לחבירו כותב לשון הפקדה אין השביעית משמטת, וכיון שכל העסקאות בבנק מכוונות בשם פקדון, לכאורה אין צריך פרוזבול ע"ז, ועיין.

צריך להבין את מהות הפרוזבול

כתב בשו"ת מנחת שלמה ח"א סימן נג אות א', ובסימן סב אות י', וכן כתב לעורר הגאון רבי יעקב יוסף זצ"ל שהרי כיון שהאשה חייבת בפרוזבול צריך שהבעל יסביר לה את מהות שטר פרוזבול בכדי שלא תפסיד את מעותיה וכמו כן לגבי שטר היתר עיסקא.

האם נשים חייבות בפרוזבול

וגם כתבו הפוסקים לדון שהיום שנשים עובדות ומרויחות הרבה כסף, ואפשר שהרי הכסף שייך לה שהרי אפשר להגדיר את העבודה כהעדפה שע"י הדחק, אבל מ"מ הרי לפי השו"ע בכה"ג הכל הולך לבעל ורק לי הב"ח הכל הולך לאשה, וראה בקובץ אני אודך ח"ד בעניני פרוזבול מה שהאריך בזה הגאון רבי אברהם מיימון שליט"א, ויש עוד להאריך בדבריו,

והנה ראיתי למו"ר הגר"ע פריד שליט"א שכתב בגליון אזמרה לשמך מס' 180 שהאריך בכל הנ"ל לדינא, וכתב לפיכך, אשה נשואה העובדת בעבודות שלא כ"כ מצוי שנשים עובדות בהן, אזי נחשב שהרווחים מעבודה זו באו מהעדפה שע"י הדחק, ומאחר ויש דעות בפוסקים שזה שייך לה [אם מדינא ואם ממנהג], לפיכך יש להחמיר שתעשה פרוזבול. עכ"ד, ויעו"ש שנראה דהיינו דוקא עם עובדות אחיות לילה וכיוצא בזה, אבל נשים שעובדות בתכנות ומחשבים כיוצא בזה, אין דינם כהעדפה ע"י הדחק, ויש עוד הרבה להאריך בזה.

ומ"מ לענ"ד הרי יש קופות של ביטוח לאומי ופנסיה וזה רשום על שם האשה וממילא לכאורה צריכה לעשות פרוזבול על זה, ושוב ראיתי שכן הובא דעת מרן הגרי"ש אלישיב זצוק"ל בקובת מה טובו אוהליך יעקב חלק יב עמ' טו אות ז' שאשה שיש לה כסף פנסיה ואין לבעלה שום זכות וחלק בזה שהרי אי אפשר להוציא את הכסף עד שתגיע לגיל פניסה צריכה לעשות פרוזבול לבד ולא נכלל בפרוזבול של בעלה כיון שאין לה זכות בזה, עכת"ד,

קובץ באר התורה (קצ) פרשת כי תבוא

וממילא נראה דהיא חייבת לעשות פרוזבול, וכן ראיתי להגר"ח ש"סגל שליט"א בקובץ גם אני אורך ח"ד שכתב להביא לדברי הגריש"א הנ"ל.

האם תוכנית חסכון לכל ילד חייבת בפרוזבול

כתבו פוסקי זמנינו עתה לדון בארוכה האם צריך לעשות פרוזבול על כספים על תוכנית חסכון לכל ילד, שאפשר להעביר את הכסף מבנק לבנק אבל אי אפשר להוציאו עד גיל 18.

ולכאורה אפשר דהו"ל כמלוה את חבירו לעשר שנים, דהנה איתא שם בגמ' במכות דף ג' ע"א אמר רב יהודה אמר שמואל המלוה את חבירו לעשר שנים שביעית משמטתו ואע"ג דהשתא לא קרינן ביה לא יגוש סוף אי לידי לא יגוש, איכא דאמרי אמר רב יהודה אמר שמואל המלוה את חבירו לעשר שנים אין שביעית משמטתו ואע"ג דאתי לידי לא יגוש השתא מיהא לא קרינן ביה לא יגוש. ונח' בראשונים כיצד פסקינן בהאי דינא שבתוס' שם בד"ה איכא כתבו ששיטת ר"ת כישנא בתרא יעו"ש, ומ"מ באר"ש שם פ"ק סימן ג' כתב שריבא ורבינו אליהו פסקו כלשינא קמא דהגמ', ומ"מ הרא"ש ס"ל כריבנו תם כיון דשביעית דרבנן אזלינן לקולא יעו"ש, וכן בטור סימן סז סעיף ט' וכן המלוה לזמן אפילו הרחוב הזמן למאה שנה אינה משמטת, והרמ"ה כתב שמשמטת ואדוני אבי הרא"ש ז"ל כתב שאינה משמטת, וכתב שם בב"י כתב להביא למח' הראשונים הנ"ל.

ושוב שאלתי להגר"ע פריד ואמר לי דאי"ז חשיב מלוה לעשר שנים שהרי סו"ס אפשר להעביר את זה חשבון, וממילא נקרא חשיב שאפשר להוציא את זה.

והנה אדם שיש לו כסף בפק"ם, יש לדון אם צריך לעשות עליו פרוזבול, והנה דעת הב"ח סימן סז אות יג שאע"פ שקימ"ל דסתם הלואה ל' יום שביעית משמטת בסופה ואפילו לא הגיעו עדיין ל' יום דקרינן ביה לא יגוש דדוקא במלוה לזמן קבוע לא קרינן ביה לא יגוש, אבל דעת הרש"ש עמ"ס מכות דף ג' ע"ב דאין שביעית משמטת דחשיב כלא הגיע זמנה, וכתבו באחרונים שהב"ח לשיטתו ס"ל כמו שכתב בחו"מ סימן עד שכתב שסתם הלואה ללא קביעת זמן גם בתוך שלושים חשיב כהגיע זמן פרעון והלוה יכול לכופף את המלוה לקבל הלואתו חזרה במדבר וכיו"ב עכ"ד, ולפי"ז לכאורה י"ל שה"ה בפיקדון שבלכ יום יכול לפותחו, שהרי הוא חשיב

קובץ באר התורה (קצ) פרשת כי תבוא

כהגיע הזמן ואך הרש"ש יודה דייה בעי לעשות פרוזבול, וכן ראה בשבות יצחק פ"ג אות ט' כתב שאף פקדון המופקד בבנק לעשר שנים וניתן בתוך הזמן לתבוע הקרן נחשב שיש עתה חוב אע"פ שיצטרך להפסיד רווחים לשלם קנס או להמתין שבועיים עד קבלת הכסף עכ"ד, וא"כ י"ל הכא דאינו יכול לתבוע את הקרן ממילא לא יהיה חייב בעשיית פרוזבול.

אבל ראיתי שיש שדנו שכיון שכל בהעיסקות הם בהיתר עיסקא והפ פלגא מלוה ופלגא פקדון, שנחלקו בזה האחרונים שבשו"ת הרדב"ז ח"ד סימן ריד שבכה"ג שמיט אינה משמטת אפי' פלגא דמלוה דשאני מלוה דעלמא דלהוצאה ניתנה אבל עיסקא לא ניתנה להוצאה ודין פקדון יש להש לא עשאוה פלגא מלוה אלא לתועלת בעל המעות הילכך אין שביעית משמטת העיסקא כלל דלא גרע מהקפת החנות וכתובת האשה שאין שביעית משמטתם יעו"ש, ואולם דעת השו"ע סימן סז ס"ג ס"ל שבכה"ג שביעית משמטת פלגא שהיא מלוה, אבל בתומים שם סק"ו ובאורים שם סק"י כתב שהעיקר כשיטת הרדב"ז יעו"ש, וממילא יש כאן מקום להקל בהנ"ל.

ושוב הראוני בשיעורי הגרי"מ רובין שליט"א שדיבר בזה בליל שבת קודש פרשת כי תצא ואמר שיש לעשות בהא פרוזבול, וז"ל: בחסכון לכל ילד המעות מופקדים בבנק ע"ש הילד, ואף שאין שום אפשרות למשוך את המעות לשימוש הילד באמצע התקופה, מ"מ אין הלואה זו נידונית כמי שמלוה את חברו לעשר שנים, מתרתי טעמי: א] כיון שיש ביד מי שהמעות רשומים על שמו אפשרות להעביר את המעות מקרן אחת לקרן אחרת המנהלת את המעות, נמצא שמעות אלו ניתנים לפרעון והלואה חדשה. ב] מנהל הקרן יכול לשנות את ההשקעות שבקרן, וזאת על ידי פרעון והלוואה חדשים, נמצא שמעות אלו דינם כהלואה ששביעית משמטת. עכ"ד. וכן ראיתי שכתב בקובץ מבית לוי דיני פרוזבול תשפ"ב, שיש לעשות פרוזבול יעו"ש.

וכן ראיתי עוד לידידי הגאון רבי משה פריד שליט"א במח"ס וישמע משה בבגליון וישמע משה פרשת שופטים תשפ"ב, ושם כתב על השאלה הנ"ל שהגאון רבי שמואל אליעזר שטרן שליט"א השיב שאכן מן הראוי לצרף את הילד בפרוזבול של האבא. וביאר דאע"פ שהלואה שזמן הפרעון שלה הוא לאחר השמיטה אין השמיטה משמטת אותה, מכל מקום אין לסמוך ע"ז מכיון שההורים יכולים להעביר את הכסף מבנק לבנק, א"כ נמצא שהמלוה

קובץ באר התורה (קצ) פרשת כי תבוא

יכול לתבוע את הלוה לפרוע את הכסף לפני סוף השמיטה, ויש לחוש לזה לכתחילה. וכן הסכימו הגאונים רבי נפתלי נוסבוים ור"ע פריד שליט"א שיש לצרף את הילדים לפרוזבול שעושה האב. וכן התפרסם כעת שבית דינו של הגר"נ קרליץ זצוק"ל הוסיפו בנוסח הפרוזבול שהוציאו בשנה זו שהפרוזבול חל גם על הילדים מטעם זה. והוסיף דאף אם הילד הגיע למצוות אין צריך שיעשה את האב שליח לעשות עבורו פרוזבול דאמרינן בזה זכין לאדם שלא בפניו ויכול לעשות עבורו את הפרוזבול שלא מדעתו. והגאון רבי ירמיה הכהן שליט"א אמר שאין צריך לעשות פרוזבול עבור חוב זה ואין שביעית משמטתו. והגאונים רבי נתן קופשיץ ורבי שמאי גרוס שליט"א אמרו שמה שמזכירים את הילדים בפרוזבול הוא לחומרא בעלמא כי מדינא יש לומר שלא זכו הילדים בכסף כלל שהרי לא עשו בו קנין ועוד טעמים להתיר. ומ"מ ראוי לכתחילה לעשות כן מכיון שאפשר בקל. וכן הורה הגאון הגדול רבי יצחק זילברשטיין שליט"א.

והנה בעיקר השאלה הנ"ל, וכשיטות הפוסקים דבעינן לעשות פרוזבול, כן נשאלתי לפני כמה שבועות, ושאלתי בזה ג"כ למו"ר הגר"ע פריד שליט"א ואמר לך דאיכא חיוב לעשות פרוזבול, וכמו שאמר לכת"ר שליט"א, כי סו"ס הרי הוא חוב, ולא פקדון, ושוב שאלתי בזה לידידי הגר"א סקוצילס שליט"א שישאל בזה למרן הגר"א נבנצל שליט"א רב העיר העתיקה בירושלים עיה"ק, והשיב לי בזה"ל: יש להם לעשות פרוזבול. עכ"ד, וכן כתב לי הגאון רבי יעקב מרדכי מאיר שליט"א במח"ס עיטורי מרדכי.

ואמנם הגאון רבי עובדיה יוסף שליט"א בן הגר"י זצ"ל בית שמש, כתב לי בזה"ל: פרוזבול לנערים לכתחילה חייבים אבל בדיעבד שלא עשו מועיל כי הוא חברה בע"מ כמש"כ באור לציון. עכ"ד.

ואולם כשיטות הפוסקים שא"צ לעשות פרוזבול, וכמו שהשיב הגר"י זילברשטיין שליט"א כן כתב לי הגאון רבי אליהו שלזינגר שליט"א במח"ס שו"ת שואלין ודורשין י' חלקים, ואב"ד גילה בעיה"ק ירושלים תובב"א וז"ל: ראוי שכל אחד יעשה פרוזבול, הכסף הנמצא בביטוח הלאומי אינו כסף הלואה אלא כסף של פקדון שנמצא שם עבור מי שחייבים לו כסף, ובפקדון אין צורך בפרוזבול, וכן הוא בכספי גמל וכיוצ"ב עכ"ד, וכן כתב לי הגר"מ סנדר שליט"א במח"ס דברי מאיר, בזה"ל: לכאורה לא, כי אין זה חוב של הלואה. עכ"ד.

קובץ באר התורה (קצ) פרשת כי תבוא

וכן השיב לי כיוצא בזה הגאון רבי ישראל מאיר וייל שליט"א במח"ס המועדים כהלכתם וש"א"ס, שרק מגיל שיכולים להוציא את הכסף יש חיוב להוציא את הפרוזבול וז"ל: מגיל 21 - בודאי. מגיל 18 - אם יש להם אפשרות להוציא את הכסף, כן. ובאמת זו הערה נכונה, ויש לעורר על כך, כי לבחורים אין קרקע וצריכים לקבל מאביהם שכירות קרקע או שאילה לזמן וכדו' [אולי לקנות עציץ נקוב - אבל בימינו יש בעיה שרוב העציצים אסורים משום נעבד באיסור]. עכ"ד, ויש עוד להאריך בכ"ז.

ושוב ראיתי להגאון הגדול רבי אברהם צבי הכהן שליט"א במח"ס שו"ת ויצב אברהם וש"א"ס, וגאב"ד הלכה ערוכה בגליון הלכה ערוכה פרשת כי תבוא תשפ"ב, וז"ל: לפ"ז היה לכאורה מקום לדון את הקיצבה, כהלוואה שלא הגיע זמן הפירעון כיון שאין אפשרות לגבות את הכסף לפני שהילד יגיע לגיל שמונה עשרה, וממילא אין ההלוואה נשמטת. אבל לענ"ד הדברים אינם נכונים, ודי בזה שיש להורים זכות להורות להעביר את הכסף מקרן אחת לאחרת, כדי להחשיב את ההלוואה כ"ניתנה להתבע", שהרי ההורים יכולים לחייב את הקרן לפרוע מיד את ההלוואה, ולהעביר את הכסף לקופה אחרת. ומה שהחוק מחייב אותם להפקיד את הכסף בקרן אחרת ולא לקחתו אליהם, אינו מגרע את כחם לנגוש את הקרן שברשותה נמצא הכסף כעת, ולכן נראה להלכה ולמעשה, שגדולים הסמוכים על שולחן אביהם, שיש על שמם קיצבת ביטוח לאומי המופקדת בקרן השקעה, צריכים לעשות פרוזבול, כדי שיוכלו בהגיעם לגיל שמונה עשרה לגבות את הכסף מהקרן. אבל אם הכסף מופקד בבנק, אין הם צריכים לעשות פרוזבול. קטנים אינם צריכים לעשות פרוזבול בעצמם, ודי בפרוזבול שעושה אביהם, ויכלול גם אותם בנוסח הפרוזבול שעושה, עכ"ד.

ושוב ראיתי עוד בענין הנ"ל שנשאל מו"ר הגר"ע פריד שליט"א בזה"ל: שמעתי מהרב שצריך לעשות פרוזבול לילדים בגלל 'חסכון לכל ילד'. מה הטעם שזה לא הלואה לעשר שנים? והשיב בזה"ל: מכיון שחלק מהכסף נמצא כהלוואה בבנק ואפשר להעבירו לחשבון אחר, ושוב נשאל בזה"ל: לכאורה כל הכסף בהלוואה לחברת ההשקעות, והם משקיעים אותו במקום שיחליטו, אך זו הלואה שא"א לגבותה לפני גיל 18. ומה שיכול להעביר למקום אחר, לכאור' זה לא 'נגישה' כשאר הלואות כי אין אפשרות לגבותו לרשות עצמו בשום אופן. אלא רק אפשרות להעברה מלוה אחד ללוה שני. והשיב מו"ר כיוון שיכול לתבוע מהלווה שיביא את

קובץ באר התורה (קצ) פרשת כי תבוא

הכסף אף שהמלווה לא יכול להשתמש עם זה לעצמו אלא להעביר למקום אחר, עצם מצב זה שהלווה צריך להוציא את הכסף מתחת ידו לבקשת המלווה נחשב נגישה, עכ"ד, והכי נראה לדינא דיש לעשות ע"ז פרוזבול.

ושוב ראיתי עוד לידידי הגאון רבי עקיבא יוסף לוי שליט"א בגליון עומק הפשט מס' 368 שכן ס"ל להגר"צ ובר שליט"א והגר"א דינר שליט"א והגר"נ נוסבוים שליט"א והגר"ר פינחס וינר שליט"א שיש לעשות פרוזבול על התוכנית חיסכון לכל ילד, ושכן כתב הגאון רבי יעקב ישראל שמרלר שליט"א בספר משפטיו לישראל עמ' קה, והגר"ר פנחס סאמעט שליט"א והגר"ר חיים אלעזר שיינברגר שליט"א בספר גא"א מתשובתיו ח"ב. ומ"מ כתב שם להביא שלדעת הגר"נ קופשיץ שליט"א ועוד כמה פוסקים אין צריך לעשות פרוזבול ויעו"ש עוד מה שהאריך לדון בכ"ז בגליון הנ"ל, ובשפלנו זכר לנו מש"כ להביא שיטות גדולי הפוסקים בקובץ באר התורה מס' קפט.

בדברי הבן איש חי לקיים מצות שמיטת כספים

וכתב בבן איש חי (שנה א' פרשת כי תבוא סכ"ו) וז"ל: יש מתחסדין אחרי שכתבו את הפרוזבול, מלווה סך מה לחבירו שלא יחול עליו הפרוזבול כיון שהלווה אחרי שעשה הפרוזבול, ואז אחרי ר"ה כשחבירו ירצה לפרוע את חובו, יאמר לו "משמט אני" ולא יקבלם ממנו, ויאכל הלוח וישמח במעות אלו, וישמח המלווה במצות שמיטת כספים שקיים אותה בפועל, וכן הנהגתי מצוה זו פה עירנו בגדאד, אשריהם ישראל אוהבי מצוות ה' ועושים אותם בשמחה, על כן טוב שתלווה האשה בערב ר"ה ככר או שתים לחבירתה, ואחר ר"ה כשתפרע לה תאמר לה "משמט אני" עכ"ל. וכן כתב בדרך אמונה בפ"ט המל' שמיטה ויובל ס"ק פה וז"ל: ומצוה על כל א' לכתוב פרוזבול, וכתב שם ברך אמונה, ויש משאירין חוב א' כדי לקיים מצות שמיטת כספים ויכתוב בפרוזבול חוץ מחוב פלוני או חלק מהחוב או ילוונו אחר שיכתוב הפרוזבול אבל לא יקבע זמן הפרעון אחר ר"ה אלא שיוכל לתובעו אפ' מיד עכ"ד, ובהערה בציון ההלכה אות רה ציין לספר שמיטת כספים כהלכתה עמ' סג להגרש"א שטרן שליט"א ופלא שלא ציין בזה לדברי הבא"ח הנ"ל. וראה במועדי הגר"ח ח"ב סימן תתכ שהגר"ח"ק השיב שאין צורך לומר משמט אני לפי השיטות שביעית אפקעתא דמלכא יעו"ש,

ומ"מ ראיתי שכתב הגר"ש וואזנר זצ"ל בשו"ת שבט הלוי ח"י סימן ר' שלהשאיר את ההלוואה כן הרי הוא משנת חסידים ואין לדרוש כן ברבים

קובץ באר התורה (קצ) פרשת כי תבוא

מטעם ידוע. אבל הסמ"ע (סי' ס"ז סק"כ) כבר כתב שיש מנהג לקיים מצות שמיטת כספים דווקא ע"ש, וכן כתב ידידי הגר"ח מלין שליט"א בשם זקינו הגר"י זילברשטיין שליט"א שהביא לדברי הבא"ח הנ"ל, והו"ד בקובץ גם אני אורך ח"ד בעניני פרוזבול עמ' קעח.

וכן ראה בילקו"י דיני פרוזבול מהדורת תשפ"ב עמ' רכב שכתב לדינא הרוצה להתחסד ולקיים בעצמו מצות שמיטת כספים ומלוה לאחר כתיבת הפרוזבוק במטרה שיאמר לו משמט אני צריך שיקבע זמן לפרעון ההלוואה שיהיה לפני ערב ר"ה ובהערה כתב להביא לדברי הבא"ח הנ"ל ויעו"ש מה שכתב בזה שלא יכוונו לקיים מצות עשה מן התורה כיון דשביעית בזמן הזה מדרבנן יעו"ש.

מי שקיבל תוס' יו"ט של ר"ה ואח"כ לוו אצלו מה יעשה

ונשאלתי מאת הרה"ג אליעזר קרביץ שליט"א במח"ס עזרת אליעזר בזה"ל: מה הדין במלוה שקיבל תוספת יו"ט של ראש השנה, וכעת לוו ממנו מאכלים וכדומה, והוא כבר לא יכול לכתוב בעצמו פרוזבול, כי אצלו זה יו"ט, השאלה מה הוא כן יכול לעשות, א. האם מותר לו לומר תחזיר לי ההלוואה אחרי ראש השנה, שלכאורה נוסח של הלוואה אסור לומר בשבת ויו"ט, ואפשר שגם לומר להאריך הזמן עד אחר ראש השנה אסור.

ב, האם מועיל אומדנא דמוכח שודאי כוונתו דיפרעו אחרי ראש השנה. ואז המלוה לא יצטרך לומר בתוספת ראש השנה שמאריך הזמן ולא ישמט.

ג. האם נתיר לו בשעת הדחק שיחפש אנשים לומר בפניהם שמוסר החוב לבי"ד, ע"כ לשון שאלתו, לכאורה י"ל אומדנא שכוונתו לקיים מצות שמיטת כספים כמ"ש הבא"ח, אבל מ"מ אם אין כוונתו לכך, לכאורה י"ל שמותר לו לומר שמוסר את החוב בפני שנים.

ומו"ר הגר"ע פריד שליט"א אמר לי לדינא, אדם שבא לבית הכנסת בערב ר"ה סמוך לשקיעת החמה ונזכר שלא עשה פרוזבול יכול לעשות ב' דברים, (א) יאמר לפני ג' עדים ובדיעבד לפני ב' בע"פ שמוסר את חובתו לבי"ד חשוב שבעיר ויאמר את שם הבי"ד, (ב) יאריך את זמן הפרעון של החוב וכיון שהאריך את הזמן ואינו יכול לגבות ביום ר"ה לא נשמט החוב. עכ"ד.

קובץ באר התורה (קצ) פרשת כי תבוא

מינוי שליחות לפרוזבול בשבת

ועוד נשאלתי מהרה"ג אליעזר קרביץ שליט"א במח"ס עזרת אליעזר בדין מינוי שליחות לפרוזבול בשבת, וכתב לי בזה"ל: מי שבא בשבת לבקר במושב זקנים וכדומה ודיבר עמהם על עשיית פרוזבול לקראת שנת השמיטה, פנה אליו אחד הזקנים ואמר לו בשבת, אני לא יכול ללכת לבי"ד, אני רוצה למנות אותך לשליח עבורי לערוך פרוזבול, האם אפשר למנות שליחות על כך בשבת משום ממצוא חפצך ודבר דבר, שזה דיבור של חול או לא. הגאון ר' מנחם מנדל לובין שליט"א השיב שאסור למנות שליח על עשיית פרוזבול בשבת, כי מינוי שליחות עניינו מסירת החובות לשליח וזה אסור לעשות בשבת, ובלא מינוי שליחות אי אפשר להיות שליח לעשות פרוזבול לאחרים. וגם גלוי מילתא בעלמא לא יועיל, כגון כל מי שיעשה עבורי פרוזבול אינו מפסיד, כי זה לא מינוי שליחות שמוסר לו חובותיו. וכן הסכים עמו הגאון ר' נפתלי קופשיץ שליט"א. מאידך הגאון ר' אברהם חיים וויס שליט"א (מדייני בית הוראה הגר"ש ואזנר זצוק"ל), צידד שמצאנו בסימן שז' סעיף יב' שמותר להכריז בשבת על השבת אבידה שזה נחשב לצורך מצוה. והגם שיש מחלוקת באופן שעדין אין ההפסד לפנינו אם מותר בשבת, מ"מ חזינן שאמירה במקום הפסד ממון נחשב למצוה ומותר, ולכן נראה שמותר בשבת למנות שליח על עשיית פרוזבול. והוסיף, שודאי אין צריך כאן מסירת חובות לשליח, שהרי לא צריך כאן הרשאה שמוסר לו חובותיו, ומועיל כל גילוי מילתא בעלמא העיקר שפלוגי יידע שאכן הוא רוצה שיעשו עבורו פרוזבול, ומשום כך מותר לעשות בשבת. הגאון ר' יחזקאל דרברמדיקר שליט"א השיב שלכאורה מותר למנות ולדבר על מינוי שליחות לעשיית פרוזבול בשבת, כי זה צורך מצוה לעשות פרוזבול כתקנת חז"ל. ת"ח שליט"א השיב, יש פמ"ג בסי' תרעט דכל דאיהו לא מצי עביד שלוחיה נמי לא מצי עביד אזיל גם על מי שאינו יכול במציאות לעשות כגון קיבל שבת לא יכול לשלוח שליח להדליק נר חנוכה וא"כ כאן המשלח לא יכול לכתוב עתה הפרוזבול כי אסור לכתוב לכך לא יוכל לשלוח כעת שליח אמנם דברי הפמ"ג מחודשים וכידוע דרק בדבר של חלות אמרינן כל דאיהו לא מצי עביד, עכ"ד.

ולענ"ד מצד מה שאיהו לא מצי עביד לא יכול לעשות שליח הרי למעשה בפרוזבול כתוב שת"ח מוסרים חובתיהם זה לזה, וכמ"ש בשו"ע, וכן מו"ר הגר"ע פריד שליט"א אמר לי שמי ששכח לעשות פרוזבול ונזכר לפני

קובץ באר התורה (קצ) פרשת כי תבוא

השקיעה שיכול לומר בפני ב' עדים, וממילא נראה כיון שכן יכול למנותו לעשות שליח, וגם שהרי הוא צורך מצוה.

קובץ באר התורה (קצ) פרשת כי תבוא

האם מותר להכניס אופניים לבית הכנסת

נשאלתי בזה"ל: האם מותר להכניס לביהכנ"ס מוצרים שקניתי מאחר ואני רוצה להתפלל ואני רוצה לשמור על רכושי וכן מה הדין להכניס אופניים כדי לשמור עליהם בזמן שאני מתפלל ע"כ לשון השאלה.

הנה כתב בשו"ע או"ח סימן קנא סעיף א, בתי כנסיות ובתי מדרשות, אין נוהגין בהם קלות ראש כגון: שחוק והתול ושיחה בטילה, ואין אוכלים ושותים בהם ולא מתקשטין בהם ולא מטיילין בהם ולא נכנסים בהם בחמה מפני החמה ובגשמים מפני הגשמים עכ"ל.

ולכן נראה שמוצרים מותר להכניס לבית הכנסת, אבל אין להכניס אופנים כי אין זה מכבוד בית הכנסת, וכמו שכתבתי כיוצא בזה לגבי סוכה בספרי שערי יוסף סוכות מהודרת תשפ"ב, וכן אמר לי לדינא מו"ר הגר"ע פריד שליט"א, ואף שיש לומר שבתי כנסיות שלנו עשויים על תנאי, סו"ס אין זה כבוד לבית הכנסת להכניס אופניים לבית הכנסת, וממילא ראוי להמנע בזה, ומה שיש להסתפק במקום שאם לא יכניס את האופניים לבית הכנסת לא יוכל לכיון כלל בתפילתו האם יכניס את האופנים או שיתפלל בחוץ, ויש לעיין.

קובץ באר התורה (קצ) פרשת כי תבוא

מקום לימים נוראים מכספי מעשר

נשאלה השאלה בבית הוראה בראשות מו"ר הגר"ע פריד שליט"א, האם מקומות לימים נוראים אפשר לקנות ממעשר א. כשהולך הכסף לבית כנסת. ב. כשהולך לת"ת של ישיבה, ע"כ לשון השאלה, הנה ביסוד דין וחיוב כספי מעשר, ידוע מה שנחלקו האחרונים לדינא האם הוא בתורת חיוב או בתורת מנהג, וגם מה שדנו הפוסקים האם מותר לתת כסף ממעשר כספים למצוה, וגם מה שדנו הפוסקים האם מותר לתת מעשר כספים להיכא שמקבל הנאה מיניה, הנה כתב ברמ"א יו"ד סימן רמ"ט ס"א אין לעשות ממעשר שלו דבר מצוה כגון נרות לבית כהנסת או שאר דבר מצוה רק יתתנו לעניים עכ"ד, ומוכח שמעשר כספים צריך לתת דוקא לעניים, אבל בבאר הגולה שם כתב שלא ברמ"א למעט אלא מצוה שכבר נתחייב בה אבל מצוה שלא נתחייב מודה מודה המהרי"ל שאפשר לקיים מכספי מעשר, וכך משמע ממש"כ בט"ז שם סק"א וז"ל: ולענין לקנות מצוה בבית הכנסת במעות מעשר, נ"ל דאם בשעת קניית המצוות היה דעתו ע"ז שרי, דהא המעות לצדקה אזלי, ואף שהוא נהנה במה דמכבד לקרות לאחרים לס"ת אין זה איסור שהרי בכל מעשר יש טובת הנאה לבעלים, משא"כ אם בשעת קניית המצות לא נתכוין ליתן ממעשר ואח"כ רוצה לפרוע ממעשר הו"ל כפורע חובו ממעשר עכ"ל, ומבואר מדברי הט"ז כבאר הגולה שרק מצוה שכבר נתחייב בה אסור לתת ממעשר דהוי כפורע חובו אבל מצוה שדעתו ע"ז לכתחילה שלוקח ממעות מעשר.

והנה בשו"ת מנחת יצחק ח"ח סימן פג כתב להתיר בזה, וז"ל: ע"ד שרוצים שם לבנות ביהמ"ד ורוצים למכור מקומות, שממעות זה יוכלו לבנות הביהמ"ד, וכבודו רוצה ליקח מקומות בשבילו ובשביל אשתו, ושאל אם מותר לקנות ממעות מעשר, וע"ז הביא מדברי הש"ע (יו"ד סי' רמ"ט) מש"כ ברמ"א שם (סעי' א') ובטו"ז ובאר הגולה שם, ומה דאיתא שם (סעי' ט"ז) דביהכ"נ עדיפא ממצות צדקה, והיא ממהרי"ק (שורש קכ"ח), ולכן דעתו דרשאי עכת"ד. הנה אם עד עתה הי' נוהג ליתן ממעות מעשר לעניים דוקא ולא לצורך מצוה, אף ביהכ"נ בכלל, אף דעדיף מצדקה כנ"ל, היינו בסתם צדקה שבא לשאל שאין בידו ליתן צדקה לעניים וגם לצורך ביהכ"נ, אמרינן ל"י דטוב יותר ליתן לביהכ"נ, או לענין מה דדן שם אם בכח הצבור לשנות עיין שם, אבל במעשר כספים שכבר נהג ליתן לעניים דוקא, נראה מדברי הרמ"א ופוסקים שם דלא יצא י"ח בנתינתו לצורך מצוה, ואפילו לביהכ"נ,

קובץ באר התורה (קצ) פרשת כי תבוא

וכמ"ש בתשו' מהרי"א אסאד (ח"א סי' של"ה), וז"ל וע"ד במי שנוהג מעשר כספים ופרע מהמעות מעשר שלו כל צרכי הקהלה וכו' וגם קנה מהם במעות מעשר מקומות ישיבה בבהכ"נ החדשה עפ"י גרעון כספו ממעות מעשר וכו', הנה פשיטא מילתא דלא יצא י"ח נדרו לקיים מצות מעשר כספים בתשלומים הנ"ל כי עיקרו לעניים וכו' עכ"ל, והטו"ז שם שמיקל אם בשעת קניית המצוה הי' דעתו ע"ז, מיירי היכא דהמעות לצדקה אזיל עיין שם, אמנם אם בשעת שהתחיל להנהיג להפריש מעשר, התנה שיכול לעשות מצוה לכ"ע שרי, כמ"ש החת"ס (חיו"ד סי' רל"א) הובא בפתחו תשובה שם (סי' רמ"ט סק"ב) עיין שם, ועי' תשו' מהר"ם שיק (יו"ד סי' ר"ל) מש"כ על דברת / דברי / הטו"ז הנ"ל במוסגר שם, אמנם בתשו' ערוגת הבושם (חיו"ד סי' ר"כ) כתב בשיטת הבאר הגולה אליבא דמהרי"ל, דדוקא במעשר שכבר הפריש לא יכול ליתן לצורך מצוה אם לא התנה מקודם, אבל במעשר שעדיין לא הפריש יוכל להפריש אדעתא ליתן למצוה, ולכן בנדון דשם, כתב די' לסמוך על דברי הבאר הגולה, אך שוב כתב לצדד בנדונו דכ"ע יודו בזה עיין שם, וא"כ אין ראי' למקום אחר, אבל יהי' לנו לסיוע למש"כ להלן.

ובזה נראה בנדון שאלתו אם קשה לו לשלם בעד המקומות מכיסו, יכול לשאל על נדרו ומנהגו עד כעת, ויתנה שלעתיד יוכל ליתן אף לדבר מצוה כמו בנין ביהכ"נ וכיב"ז. וטעמי ונמוקי, דהנה בתשו' תשובה מאהבה (ח"א סי' פ"ז) אחרי אשר האריך להביא השיטות במעשר כספים אם הוא מה"ת או מדרבנן, או רק מנהג, ולמ"ד דל"ה רק מנהג היכא דלא נהוג ליכא חיובא כלל אפילו מדרבנן, אם לא למי שרוצה לנהוג ממדת חסידות, ואם אח"כ א"א למיקם בי' יכול לחזור ולשאול על נדרו, ועוד נראה דרשאי לעשות כל דבר מצוה, ואין זה כפורע חובו ממעות מעשר, דהא אינו אלא משום מנהג במקום שנהגו, ובמקום שלא נהגו אין כאן אבק חיוב, ואיהו דנהג הכי הו"ל כנדר לגבי' ובנדרים הלך אחר לשון בני אדם, אלא א"כ אם אמר בפירוש (שמקבל בפירוש) שמקבל עליו להיות דין מעשר, דינו כמבואר בטור ופוסקים (יו"ד סי' של"א), ובזה יתישבו הרבה סתירות בפוסקים עכת"ד, והביאו בתשו' שבט סופר (יו"ד סי' פ"ד), וכתב כי האידנא כל אתר הוא אתרא דלא נהגו, וכאשר שמע, המנהג שמשלמים ממעות מעשר כל המצות ולא לעני דוקא, א"כ כל הנוהג ליתן מעשר מסתמא דעתו הכי, ורק אם אמר בפירוש שיהי' לעניים דוקא, אבל בכל זאת נ"ל דדוקא אם אין באפשרות לבזבז ממעות שלו, אבל אם ביכלתו לשלם ממעות שלו לא נ"ל להקל, יען

קובץ באר התורה (קצ) פרשת כי תבוא

שמהר"ם גופיי" לא כתב רק אם א"א לו לעשות המצוה, וכל החילוקים בנויים על דברי מהר"ם, ודי שניקל באופן דמהר"ם עכת"ד, וע"ע בתשו' מהרש"ג (ח"א יו"ד סי' ל"ו) מזה, ובנוגע לעתיד יש לנו עוד צירוף דברי הערוגת הבושם הנ"ל. אמנם כיון דיש פוסקים המחמירים, לכן בהצטרף תרתי היינו לשאל על נדרו ומנהגו עד כעת, ולהתנות מכאן ולהבא ליתן אף לדבר מצוה, יכול לסמוך ע"ז, היכא דקשה לו לשלם ממעות שלו בעד המקומות כנלענ"ד. עכ"ד.

וכן כתב בספר שערי צדק פ"י סקצ"ב כתב להתיר בזה וכתב שכן הורו הגרי"י פישר זצ"ל והגר"נ קרליץ זצוק"ל, וכתב שם הטעם שכיון שהיום בדרך כלל אין המקום בבית הכנסת קנוי לגמרי לקונה ואינו עובר בירושה אלא הוא רק סדר חלוקה שמי שמשנתף בהוצאות בית הכנסת ותורם סכום מסוים זכאי למקום קבוע, יעו"ש, וכן כתב להתיר בשו"ת מקור נאמן ח"ב סימן תשע"ט שנשאל שם האם אדם שמשלם מידי חודש דמי חבר לקהילה שבה קבע את מקום תפילתו האם רשאי לשלם מכספי מעשר, והשיב שם בזה"ל: למה לא, הרי הוא יכול להתפלל במקום אחר חנים אין כסף עכ"ד.

וכן כתב להתיר בשו"ת ציץ אליעזר חלק כ' סימן לה, וז"ל: הרמ"א ביו"ד סי' רמ"ט סעי' א' פוסק דאין לעשות ממעשר שלו דבר מצוה כגון לבית הכנסת או שאר דבר מצוה. אבל הט"ז בסק"א כותב דאם בשעת קניית המצוה היה דעתו על זה שרי, ורק אם בשעת קניית המצוה לא נתכוין ליתן מעשר ואח"כ לפרוע ממעשר אסור דהו"ל כפורע חובו ממעות מעשר. וכמו"כ מותר ליתן מן המעשר להיות בעל ברית וכו' וכן ספרים ללמוד בהם, ורק דצריך לכתוב על הספר שזהו מן המעשר למען ידעו בניו דבר זה ולא יחזקוהו להם, ע"ש. וכ"כ הש"ך בסק"ב להתיר לקנות מהם דבר מצוה ע"ש. ויעוין בספר אהבת חסד ח"ב פרק י"ט שמתיר גם לקנות עלייה לתורה ממעות מעשר. ויעוין בספרי שו"ת ציץ אליעזר ח"ט סימן א' מה שהארכתי בזה והבאתי חבורה של פוסקים דקיימא בשיטה זו דמותר להוציא כספי מעשר לכל סוג של דבר מצוה, ולנידוננו אציין בזה מה שהבאתי בפרק ה' מספרי שם משו"ת משיב דבר להגאון הנצי"ב ז"ל בחיו"ד סימנים ע"ה ע"ו האריך בזה, וסיכם את דבריו כי לדעת התנחומא פ' ראה ותוס' תענית ד' ט' בשם הספרי יכולים להוציא מעשר כספים לכל דבר מצוה, ושיהא זה אפילו לצורך עצמו, ועושה בהם כאדם העושה בתוך שלו, וכמו"כ מי שקונה ספרים ממעשר כספים עפ"י אותו מנהג המיוסד עפ"י הספרי והתנחומא יכול

קובץ באר התורה (קצ) פרשת כי תבוא

גם למוכרן לאחרים דמעשר כספים מכיון שאינו מפורש בתורה פשיטא דממון בעלים הם אליבא דכו"ע ואפשר למוכרם אלא דהמכירה צריכה להיות עפ"י אותו האופן שהיה בידו, היינו שיהא הלוקח מחויב להשאילן בשעה שלא יהיה נצרך לעצמו, וגם שייך בהם ירושה שהרי שלהם הוא אלא שמחויבים להשאילם בשעה שאין הספר נדרש להם יעו"ש.

לפי כל האמור נראה דמכיון דרכישת מקום קבוע לתפלה בביהכ"נ איכא מצוה כדאיתא בברכות ד' ו' ע"ב, ונפסק באו"ח סי' צ' סעי' י"ט וז"ל: יקבע מקום לתפלתו שלא ישנהו אם לא לצורך, ואין די במה שיקבע לו ב"ה להתפלל, אלא גם בב"ה שקבוע בה צריך שיהיה לו מקום קבוע עכ"ל, א"כ מותר לקנות לו מקום מכסף מעשר כספים, ובלבד שבשעת קניית המקום יתכוון מלכתחילה לקנותו ממעות מעשר כספים כדי שלא יהא אח"כ כפורע חובו ממעות מעשר, וכמו כן שלא יקפיד אם אחרים ישבו במקומו בשעה שלא נצרך אותו לצורך עצמו. לפי האמור ניתן להתיר זה אפילו כשקונים המקום כדי לקנותו ולהחזיק בו בתדירות, אם לשם בעלות של ממש, ואם לשם בעלות של זכות השימוש כדכותבים מזה הנתיבות המשפט בחו"מ סי' קצ"ב סק"ו, ושו"ת חתם סופר חאו"ח סי' כ"ט, וליקוטי ח"ס ח"ו סי' ל"ב יעו"ש (ויעוין מ"ש מזה בצ"א ח"ה סימן ד' ע"ש). ויעוין מזה גם בשו"ת הרשב"א ח"ה סי' ר"נ עיין שם. ועל אחת כמה שניתן להתיר לקנות מקום בביהכ"נ ממעות מעשר, לפי הנהוג בזמנינו ברוב בתי כנסיות שלא קונים מקום כדי להחזיק בו בתדירות, לא לשם קנין בעלות של ממש, ולא לשם בעלות של זכות השימוש, אלא קונים מקום לתקופה מסוימת, ומזמן לזמן מחדשים הקניה, והכל תלוי ברשות הגבאים. עכ"ד.

ואולם ראיתי שהגר"מ גרוס שליט"א בקובץ נאות מרדכי הל' מעשר כספים עמ' קמט כתב להחמיר בהנ"ל, וז"ל: כמו כן כשקונה מקום בבית הכנסת אף שאין לו צורך בזה מכל מקום אם למעשה יש לו הנאה מאותו המקום יש לו לנכות את דמי ההנאה מהמחיר שמשלם בעבור המקום ויכול ליטול השאר ממעות מעשר ובמקומות שנותנים מקומות לעניים בזול או אף בחינם ומחמת כן גובים מהעשירים סכום גדול יותר על מקומותיהם יכולים העשירים לתת את תוספת הדמים הללו ממעות של מעשר באופן שאין לו אלא בית הכנסת אחד ומוטל עליו חיוב נתינת מעות לבנין בית הכנסת כמבואר בשו"ע חו"מ סי' קסג ס"א שכופים בני העיר זה את זה לבנות בית הכנסת כיון שהוא חייב בזה אין לו לתת הדמים ממעות מעשר ואף אם

קובץ באר התורה (קצ) פרשת כי תבוא

מאיזה טעם אינו הולך להתפלל באותו בית הכנסת אם הוא בית הכנסת יחיד שם שבנייתו מוטלת על בני העיר אף הוא בכלל החיוב ואסור לו לשלמו ממצות מעשר, וכשנותן מצות בעבור החזקת בית הכנסת אם הוא מחויב לתת זאת אינו יכול לשלמו ממצות מעשר ככל דבר שבחובה אך באופן שאינו מחויב ואינו עושה כן אלא להנאת בית הכנסת הרי דינו כנתינה לשאר מצוות ואם נוהג לתת מצות המעשר שלו אף לשאר מצוות יכול לתת המצות אף לזה וכמבואר בשו"ת מנחת יצחק ח"ח סי' פג. עכ"ד. וכן ראיתי בספר שלמי שמחה ח"ו פ"ח ס"ח שכתב שאין לקנות מקום קובע מכספי מעשר כיון שמקום קבוע לתפילתו הוא דבר שבחובה וממילא אין לקנות דבר שבחובה מכספי מעשר, וכן כתב בשו"ת אז נדברו ח"ו סימן נח, וכן כתב בקובץ מה טובו אוהליך יעקב חלק ח' עמ' עמ' שכא בשם הגר"ע אויערבאך שליט"א, וכן כתב בספר אמת ליעקב סימן רמט אות קלד וכן כתב בספר צדקה ומשפט פ"א ס"ק פה יעו"ש, ואולם ראיתי שבספר באורח צדקה פרק יא כתב בשם מרן הגריש"א זצוק"ל שאין לקנות מקום בבית הכנסת אלא א"כ אין לו מקום אחר להתפלל בו. יעו"ש, וכן מובא בשם בעל הרבבות אפרים בספר זכרון אפרים עמ' רח שאפשר להשתמש בכסף מעשר כדי לקנות מקום קבוע לתפילה שיש בענין זה גם מצות צדק להקמת בית הכנסת יעו"ש, הרי שהוא דוקא בכה"ג, ועיין עוד בשו"ת משנה הלכות ח"י ט סימן קעז אות ד'.

ואולם בעיקר השמועה הנ"ל ממרן הגריש"א ראיתי בשו"ת וישמע משה ח"ג סימן ריג ששם כתב בשם מרן הגרי"ש אלייב זצוק"ל שאסור להשתמש בכספי מעשר לצורך קניית מקום בבית המדרש ואע"פ שהכסף מיועד לתחזוקת בית המדרש מ"מ כיון שהקונה נהנה בזה שיש לו מקום משלו אסור לו לשלם ע"כ בכספי מעשר, [ומ"מ הובא שם ששאלו מה הדין במי שיכול לקנות מקום זול וקנה מקום יקר יותר וכוונתו בזה להגדיל את ההשתתפות שלו בהוצאות בית המדרש והשיב שבכה"ג יכול לשלם את ההפרש מכספי מעשר, יעו"ש, אבל לכאורה יש לעיין הרי סו"ס אין נהנה שהרי יכול להתפלל במקום אחר, אבל י"ל דהא סו"ס נהנה שיש לו מקום קבוע, וא"כ גם שקונה מקום יורת הרי יש לו מקום יותר טוב כי הוא משלם] וכתב שם שכן שמע מגהר"ח קניבסקי זצוק"ל, ומ"מ הביא שם הגר"נ קרליץ זצוק"ל הורה לו שיש להתיר להשתמש בכספי מעשר לקניית מקום משום שהכסף משמש להחזקת בית המדרש כל השנה ומותר להחזיק בית

קובץ באר התורה (קצ) פרשת כי תבוא

המדרש מכספי מעשר ואף שהמשלם נהנה מזה במה שיש לו מקום מסודר לימים נוראים אין איסור בדבר.

ומ"מ כתב שם בשם הגרש"ז אולמן זצ"ל בשם בעל השבט הלוי זצ"ל שיכול לשלם חלק מן הסכום כעשרים אחוז מכספו ואת השאר יכול לשלם מכספי מעשר, ושכן הורה הגרי"מ שטרן שליט"א ושכן שמע מהגר"ג צינער שליט"א במח"ס נטעי גבריאל שמי שמשער בנפשו שע"י שיהיה לו מקום מסודר יכול להתפלל יותר בישוב הדעת חשיב צורכי מצוה. ויעו"ש עוד שכתב, והגאון רבי נפתלי נוסבוים שליט"א אמר שמבואר בט"ז בהלכות צדקה שאם צריך להוציא הוצאות על קיום מצוה ויודע שאם לא ישתמש בכספי מעשר לא יקיים את המצוה כלל מותר להשתמש לקיום המצוה בכספי מעשר וכך יש להורות גם בנידון דידן דמי שיודע שבלא כספי מעשר ימנע ולא יקנה לעצמו מקום בבית המדרש יכול להקל לקנות את המקום מכספי מעשר והגאון רבי מנדל שפרן שליט"א אמר שדין זה תלוי בכל אדם לפי הנהגתו הכללית בכספי מעשר דמי שמשתמש בכספי מעשר דק לצדקה בלבד אסור לעשות צרכי מצוה בכספי מעשר וממילא אסור גם לקנות בהם מקום בבית המדרש אולם מי שמשתמש בכספי מעשר לכל צרכי מצוה כגון החזקת בית המדרש וכדו' שאין בהם קיום מצות צדקה יכול לקנות את המקום בכספי מעשר ואני הקטן שמעתי חילוק זה לפני כמה שנים מהגרי"ש אלישיב זצוק"ל שהשימוש בכספי מעשר תלוי בכל אדם לפי מה שקיבל על עצמו והגאון רבי שמאי גרוס שליט"א הכדיע למעשה שיכול לקנות את המקום ממעשר כספים ובלבד שישתתף במשהו מדיליה ודי אפילו בעשר אחוז לזה שזהו שיעוד מיעוט המצוי בכל מקום ונקרא דבר חשוב עכ"ד.

ובשו"ת משנת יוסף חלק ח' סימן לד' אות יא נשאל אם מותר לקנות מקום בבית הכנסת ממעשר כספים, וכתב שם, לכאורה היה אפשר לחלק בין אם הקונה מתפלל קבוע בבית הכנסת או שבא רק בימים נוראים, שאם הוא מתפלל קבוע י"ל שהכסף שנותן לבית הכנסת לאחזקתו ולבעלי תפילות וכו' ובית הכנסת נותן מקום לכל א' ממתפלליו ולעולם היה בית הכנסת נותן המקום בחינם שהרי נבנה לשם כך שיתפללו בו אלא כיון שיש הוצאות משתתפים המתפללים בהוצאות אבל אם אינו מתפלל קבוע ובא רק לר"ה ויו"כ אולי אין נתינו עבור המקום לצורך ההוצאות אלא לצורך המקום אלא קונה את המקום להשתמשותו בר"ה ויו"כ ולזה אין לתת מעות מעשר.

קובץ באר התורה (קצ) פרשת כי תבוא

אבל כתב שם לדינא יש להתיר לפי מש"כ המהר"ם שהובא בט"ז ובש"ל ריש סימן רמ"ט שמותר לקנות כל מצוה כשהסף יגיע לצדקה או לצרכי רבים הכא נמי בקניית מקומות יהיה מותר, וגם לגבי קניית מקום בבית הכנסת י"ל דכו"ע מודו שיכול לתת מכספי מעשר כיון שיכול להתפלל במקום אחר בבית הכנסת שיש בו הרבה מקום ולא מוכרים את המקומות וא"כ רשאי לקנות ממעות מעשר עכת"ד, והנה לפי מש"כ סברתו האחרונה שיכול להתפלל במקום אחר שיש שם הרבה מקום, הנה הרי מה שהוא רוצה לקנות מקום לדוגמא בישיבה ממילא הרי כל עיקר תפילתו הרי הוא שם ולא שייך לומר שהוא יכול להתפלל במקום אחר.

ולגבי מש"כ שיש לומר שכיון שיש הוצאות של נקיון ובעלי תפילה ותקיעה ותאורה וחשמל הנה במקום שנותנים את הכספים לת"ת של ישיבה הכא נמי חשיב צרכי רבים, [אם באמת הת"ת מנוהל באופן ישר, והולך לבחורים נזקקים ולא לכל מיני מסיבות וסיומים וכדו'] אבל אם הכסף הולך למארגני המקומות של הימים נוראים כמו שכידוע לי בהרבה ישיבות הכסף הולך לבחורים הנ"ל כיון שהם עובדים קשה בסידור המקומות וכדו', ממילא לכאורה הכסף לא הולך לצורכי צדקה וממילא אין להתיר לקנות מכספי מעשרות, וגם הרי רוצה להתפלל דוקא במקום זה ולכן נראה שיש להחמיר בהנ"ל, אלא א"כ ידוע שהכסף הולך לת"ת, והבן, אבל בבית הכנסת מותר לקנות מקום בימים נוראים, ונראה דאף לשיטות שמחמירים לקנות מקום כל השנה מ"מ בימים נוראים שהרי יכול להתפלל בעוד מקומות שהרי בדרך כלל יש הרבה בתי כנסיות שיש שם הרבה מקומות ריקים יכול לשלם על המקום מכספי מעשר.

האם מותר לתת מקום של בחור בימים נוראים למשהו אחר אם הוא לא מתפלל בישיבה

ולענין השאלה האם מותר לתת מקום של בחור בימים נוראים למשהו אחר שלא מהישיבה, והוא בלא"ה הולך למקום אחר, נראה דכל מה שנותנים מקום דוקא לבחור שיתפלל שם, ואומרים כן בפירוש, אבל מי שלא מתפלל שם אין לו היתר להיות במקום הנ"ל, אלא א"כ רואה שהמקום ריק בלא"ה, וכן אמר לדינא מו"ר הגר"ע פריד שליט"א.

ולענין השאלה אם יש הנחה למי שיש הוראת קבע בבית הכנסת, ורק הוא מתפלל שם, האם יכול לקנות מקום גם לאביו או לאחיו, לכאורה צריך לברר

קובץ באר התורה (קצ) פרשת כי תבוא

מה המנהג שם, וכן הורה לדינא מו"ר הגר"ע פריד שליט"א שצריך לשאול את האחראים.

קובץ באר התורה (קצ) פרשת כי תבוא

האם קונה כלים ממומר צריך להטביל את כליו

בס"ד

י"ט אלול תשפ"ב

לכבוד הרה"ג שלמה יצחק בלוי שליט"א

במה ששאל ע"י הרה"ג בנימין ראובן שלזינגר שליט"א בזה"ל: קיימא לן שהקונה כלים מגוי צריכים טבילה, ומעתה יש לדון ולברר, מה הדין הקונה כלים ממומר, כיון דקיימא לן שמומר דינו כגוי, האם נימא שיצטרך לטבול כלים שקנה ממומר, כמו אם היה קונה הכלים מגוי. ע"כ לשון שאלתו.

הנה בחידושי חת"ס סוף יו"ד סימן קכ, כתב שכלים של מומר אינם צריכים טבילה, וז"ל: מומר לעבודה זרה אומן שעשה כלי לא בעי טבילה דהרי בעל הכלי נמי לא בעי טבילה כשחוזר בתשובה רק משום חומרא בעלמא כמ"ש נ"י פרק החולץ הביאו רמ"א לקמן סוף סימן רס"ח, א"כ כליו לא בעו טבילה כלל. עכ"ל.

וכן כתב בשו"ת מהרש"ג (ח"ב סימן מט) בזה"ל: ומה ששאל מעכ"ת עוד דאפשר שגם כליו יהיו צריכים טבילה כדין הלקוח כלי תשמיש מן העכו"ם ביו"ד סימן ק"כ, ולי נראה דאין כליו צריכים טבילה דלא מצינו בשום מקום שהלוקח כלי תשמיש מן המומר שיהיו צריכים טבילה והרי בסוף מס' ע"ז איתא דלענין טבילת כלים הנקחים מן העכו"ם בעינן דוקא שיהיה דומיא דמעשה שהיה בכלי מדין והתם עכו"ם הוי ולא מומר, ועוד דכיון דבנותיו של מומר משמע דאינן אסורין משום שבנותיהם כיון דמ"מ מזרע ישראל הם, א"כ כ"ש וקו"ח דכליו אינם נחשבים כלוקח כלים מן העכו"ם שיהיו צריכים טבילה, וכ"ז אפילו במומר גמור שעזב דתו לגמרי ונטמע בין העכו"ם, קו"ח האיש הזה שלא עזב דתו לגמרי ורק שהוא מחלל שבת, ושהרי אנו רואים שקונה תפילין לבנו וודאי דלא הוי כמו עכו"ם לגמרי עד שייהו כליו צריכים טבילה כמו הלקוח מן העכו"ם, קיצור הדבר בענין הנ"ל דעתי שכיון שהאיש הזה קיבל עליו שמכאן ולהבא לא יחלל שבת ומה שכבר התחיל לקיים ויש רגלים לדבר שיקיים כמו שכתב מעכ"ת יעו"ש, ומ"מ העולה בדבריו שכלים של מומר אינם צריכים טבילה.

קובץ באר התורה (קצ) פרשת כי תבוא

וכן כתב לדינא בשו"ת דובב מישרים (ח"א סי' ס"ה) בזה"ל: עכ"ז מאחר דלשיטת רוב הפוסקים מומר שקידש קידושיו קידושין מן התורה, א"כ ש"מ דדינו כישראל, ממילא כלים הנקחים ממנו אינן צריכין טבילה, ובפרט לפי מה דס"ל להר"ן ז"ל [ע"ז ל"ט ע"ב מדפי הרי"ף ד"ה גמ'] בדעת הרמב"ם בפ' י"ז מה' מאכלות אסורות ה"ה דטבילת כלים מדרבנן, ועי' בכסף משנה שם ובב"י יו"ד סי' ק"כ [ד"ה ואם משכן], וחשיב עכ"פ ספיקא אי מומר חשיב בכלל ישראל, וממילא כלים הנקחין ממנו אינן צריכין טבילה משום דספיקא בטבילת כלים להקל וכו' וא"כ שפיר בטבילת כלים סומכין אדעת הפוסקים דקידושי מומר הם קידושין מן התורה וחשיב כישראל, וממילא כלים הנקחין ממנו א"צ טבילה. וצ"ע לי דברי החתם סופר ז"ל בשו"ת חו"מ סי' קל"ד, מובא ג"כ בפ"ת [חו"מ] סי' קצ"ד אות א', שדן לענין הקנאותיו ומחילותיו של מומר אם דינו כישראל עי"ש, ולא הביא מדברי הנמוקי יוסף ביבמות פרק הבא על יבמתו [י"ט ע"ב ד"ה גמ'] בענין פלוגתת ר"י ור"ל בגר אי יש לו בכור לנחלה, שמביא בשם הגאונים דמומר לענין הקנאותיו ומחילותיו דינו כישראל גמור עי"ש. ועפ"ז י"ל במומר שנשא מומרת והוליד בן, הכלים הנקנים מהבן הזה שפיר צריכים טבילה, לפי דעת מהר"י בן חביב [מובא תשובתו בשו"ת ר' אליהו מזרחי סי' מ"ז] והרשד"ם [אהע"ז סי' י'] מובא בבאר היטב אהע"ז [סי' מ"ד] ס"ק ח' דבבנים הנולדים בפסול אין חוששין לקדושיהן עי"ש, וא"כ י"ל דגם כלים הנקנים מהן צריכין טבילה. עוד נ"ל דאפילו אם נימא דמומר יצא מכלל ישראל, מ"מ בכלל עכו"ם אינו כיון דנולד מזרע ישראל, וממילא אין הכלים הנקנים ממנו צריכין טבילה. וכן נראה משו"ת הרשב"א [ח"א סי' קצ"ד] מובא ברמ"א ז"ל יו"ד סי' שע"ב [ס"ב] דקבר של מומר מטמא כשל ישראל, וי"ל עפ"ד התרגום יונתן בפ' וישלח [בראשית ל"ה, ב'] דבני שכם היו מטמאים משום שהיו נימולין ועל כן היו מטמאין כישראלים, עכ"ל.

וכן כתב לדינא בשו"ת אגרות משה (או"ח ח"ג סוף סי' ד') וז"ל: והבאין מא"י א"צ לטבול כלל כי כולם של ישראל ואף אם מפעקטערע של עבריינים ומחללי שבתות נמי א"צ טבילה, עכ"ד. וכן כתב לדינא בשו"ת ציץ אליעזר (ח"ח סי' י"ט אות ה', ובסי' כ' אות ג') יעו"ש.

וכן כתב לדינא בשו"ת משנה הלכות (ח"ו סי' קל"ז) וז"ל: דכלי מומר לא בעי טבילה ודלא ככל הני אחרוני שמספקא להו ותשורת ש"י כתב דלא מצא זה להדיא וא"כ פשוט דאלו ראו דברי הח"ס היו חזרו בהם וגם האב"נ

קובץ באר התורה (קצ) פרשת כי תבוא

והדובב משרים לא ראו דברי הח"ס שלא ראו עדיין אור בזמנן ולא שבקינן פשיטותיה דמרן רבינו הגדול עמוד ההוראה בשביל ספיקת האחרונים ז"ל ופטורים כל הכלים הללו מטבילה". וע"ע לו בח"ט סימן קסה.

וכן כתב הגר"ע יוסף זצוק"ל בספרו הליכות עולם (ח"ז עמ' רס"ט) בזה"ל: וכן ישראל מומר, אפילו המיר לדת אחרת, וחזר בתשובה, אין כליו צריכים טבילה, לאחר שיכשירם כדת. וישראל הקונה כלים ממומר מחלל שבת בפרהסיא, אינו צריך להטבילם. עכ"ל.

וכן הסיק לדינא בשו"ת יביע אומר (ח"ב יו"ד סי' ט') המורם מכל האמור שמן הדין הכלים הנקחים מישראל מומר לחלל שבתות בפרהסיא, אינם צריכים טבילה. ואם רוצה לחוש להטבילם, אינו מברך עליהם. ומכ"ש בכלי זכוכית דלכ"ע אין טבילתם אלא מדרבנן, שאין להצריכם טבילה כשנקחים מישראל מומר. ואפילו ממדת חסידות אין להחמיר בכלי זכוכית. וכל זה אפי' בישראל חפשי בדעות ומחלל שבת בפרהסיא בזדון לבב. וכ"ש במי שמחלל שבת בפרהסיא רק באונס ע"י טענות פרנסה וכו', שבלא"ה יש מקום לומר דלא חשיב כגוי. וכמש"כ בשו"ת יביע אומר ח"א (חיו"ד סי' יא), לענין מגעו ביין. ע"ש. ומכ"ש לענין טבילת כלים שאין להחמיר בזה כלל.

וכן כתב בשו"ת יביע אומר ח"ז חיו"ד סימן ח', כתב לגבי הלוקח כלים מקראי האם חייב בטבילת כלים, וז"ל: ומה ששאל עוד בדין כלים הנקחים מיהודי קראי, אם יש להצריכם טבילה, מאחר שהקראים אינם מאמינים בדברי חז"ל וכופרים בתורה שבעל פה, שמא יש לדונם ככלים הנקחים מן הגוי שצריכים טבילה. הנה אף שהגאון מהר"ח בן עטר בפרי תאר (סי' קי"ט סק"ח) כתב באמת, שהאומרים שאינם מאמינים בדברי חז"ל אלא במילתא דמסתברא להו הרי הם כגוים לכל דבריהם, ואינם נאמנים כלל בעניני איסור והיתר ואין מצטרפים לעשרה. וכן הוא בשו"ת זכר יהוסף (חאו"ח סי' כא דל"ט ע"ב). וע"ע בספר טהרת המים (מערכת מ' אות נג). ובשו"ת מהרש"ם ח"א (ס"ס קלה). ע"ש. מכל מקום אינו חמור יותר ממומר לע"ז או מומר שמחלל שבת בפרהסיא, דכולהו בחדא מחתא מחתינהו, מרן בש"ע יו"ד (סי' קיט ס"ז), וכבר העלתי בשו"ת יביע אומר ח"ב (חיו"ד סי' ט) שהלוקח כלי סעודה ממומר א"צ טבילה, שהרי המומר עצמו כשחוזר בתשובה א"צ טבילה מן הדין, אלא למעלה בעלמא, וכמ"ש הנימוקי יוסף

קובץ באר התורה (קצ) פרשת כי תבוא

פרק החולץ (מז ב). וכן מבואר להדיא בתשובת הגאונים חמדה גנוזה (סי' נד וסי' פו) שישראל משומד וחזר בו א"צ טבילה. ע"ש. וכן הוא בתשובת הרשב"א חלק ה' (סי' סו). וע"ע בהגהות רחמים לחיים שם. ובתשובת הרשב"א ח"ז (סי' תיא). ע"ש. וכ"כ מרן בש"ע יו"ד (סי' רסז ס"ח). וע"ע בדברי הרמ"א בהגה (ס"ס רסח). וע"ע בשו"ת תרומת הדשן (סי' פו). ובשו"ת יוסף אומץ (סי' מה). ובשו"ת מצרף לכסף (חיו"ד סי' ג). ע"ש. והבהמה והכלים כרגלי הבעלים, ושם הבאתי דברי הרב תשורת שי מה"ת (סי' קג) שהחמיר בקונה כלים מן המומר להצריכם טבילה. ולעומתו בשו"ת שאלת שלמה ח"ב (סי' מז) כתב להקל בזה. ע"ש. והכרעתי להקל בזה שא"צ טבילה. ואחר זמן מצאתי לרבינו החתם סופר בחידושו ליו"ד הנד"מ (בסי' קכ ס"ק טו), שכתב, מומר לעבודה זרה אומן שעשה כלי, הקונה אותו א"צ להטבילו, שהרי המומר עצמו בעל הכלי כשחוזר בתשובה א"צ טבילה, רק לחומרא בעלמא, וכמ"ש הנימוקי יוסף, א"כ כליו א"צ טבילה כלל. ע"כ. ותאזרני שמחה שזכיתי לכוין לדעתו הרמה. וכן מצאתי עוד להגאון מהר"ש גרינפלד בשו"ת מהרש"ג ח"ב (סוף סי' מט) שכתב, שהלוקח כלים מן המומר, לא מצינו בשום מקום שיצטרכו טבילה, ומבואר בע"ז (עה ב) דבעינן שיהיו כמעשה שהיה, והתם עכו"ם הווי ולא מומר, שאע"פ שחטא ישראל הוא, והרי בנותיו של מומר אינן אסורות כבנות עכו"ם כיון שמזרע ישראל הן, וכל שכן וקל וחומר לכליו שאין דינם ככלים הנקחים מן הגוי שיהיו צריכים טבילה. וזה הוא אפי' במומר גמור שעזב דתו לגמרי ונטמע בין העכו"ם, וכ"ש למומר מחלל שבת בפרהסיא, שלא עזב דתו לגמרי, שבודאי אין כליו צריכים טבילה וכו'. ע"ש. ובשו"ת שואל ונשאל ח"ב (סוף סי' עד) בהגהת בן המחבר, כתב, דמסתברא שאם בעל בית החרושת ופועליו מחללי שבת בפרהסיא, עליהם צריכים טבילה וכו', ע"ש. ואילו ראה דברי החת"ס והמהרש"ג הנ"ל לא היה כותב כן. ודו"ק.

ובאות ד' כתב שם, ותבט עיני בשו"ת אבני נזר (חיו"ד סי' קט) שנשאל בדין הלוקח כלים מישראל מומר אם צריכים טבילה וכו', והשיב, שהמומר יש לו מצד תולדתו דין ישראל, שאם קידש בת ישראל מקודשת, שישראל שחטא ישראל הוא. ודינו כגוי מצד מעשיו, שהבא על המומרת קנאין פוגעין בו, וכן לכמה דברים, כללו של דבר דנים אותו להחמיר, חומרת זה וזה, הילכך הלוקח כלים ממנו חייב להטבילן, ומ"מ כלים שקנה המומר מן הגוי אינם צריכים טבילה, ואף שדינו כישראל להחמיר, מ"מ לא שייך בהם

קובץ באר התורה (קצ) פרשת כי תבוא

טבילה דהוי כטובל ושרץ בידו, ומותר לישראל לשאול כלים מן המומר שקנאם מן הגוי ולא הטבילים וכו', ולכאורה יש ללמוד מדברי הנימוקי יוסף (יבמות מז ב) שכ' מומר שחזר בתשובה א"צ טבילה מן הדין, ורק מדרבנן טובל משום מעלה, ואם איתא שכליו צריכים טבילה, כ"ש הוא עצמו כשחזר בתשובה, א"ו שהלוקח כלים מן המומר א"צ טבילה, וא"כ כלים שקנאם המומר מן הגוי צריכים טבילה, והשואל ממנו אסור לו להשתמש בהם בלא טבילה. איברא שי"ל לפמ"ש בתוס' ע"ז (עה ב) בהא דפליגי אמוראי אי משכנתא כזביני, שאפי' למ"ד משכנתא כזביני, אם משכן ישראל כלי לגוי, וחזר ופדאו א"צ טבילה, כי רק בקנין מחודש הצריכו טבילה, אבל לא בפדאו שהוא רק חוזר לקנינו ומסלק קנין הגוי ממנו. וא"כ ה"ה במומר שחזר ליהדותו שמסלק מעשיו הרעים וחוזר ליהדותו, ואינו כיהודי מחודש (כגון גר), הילכך נ"ל הדין כמו שכתבתי מתחילה שמומר דינו כגוי לדינים אלו. ע"כ. והגאון מטשעבין בשו"ת דובב מישרים ח"א (סי' סה) הביא דברי האבני נזר, וכתב, שמכל מקום י"ל שאפי' את"ל שמומר יצא מכלל ישראל, מ"מ כיון שנולד מזרע ישראל לכלל עכו"ם ממש לא הגיע. כעין מ"ש הרדב"ז ח"ג (סי' תתקיז) דמל ולא טבל יצא מכלל עכו"ם, ולכלל ישראל לא בא, ומעתה י"ל שאין הכלים הנקחים מן המומר צריכים טבילה. גם י"ל די ש לסמוך על דעת הפוסקים דס"ל דקידושי מומר הם קידושי מן התורה, דחשיב כישראל, וממילא כלים הנקחים ממנו א"צ טבילה וכו', ולכן לפי הטעמים הנ"ל יש להקל וא"צ טבילה. ע"ש. וע' במש"כ בשו"ת יביע אומר ח"א (חיו"ד סי' יא אות ד) שלדעת הרמב"ם ומרן קידושי מומר קידושי גמורים הם מה"ת, שאע"פ שחטא ישראל הוא. וע"ש. ולפ"ז י"ל שהלוקח כלים ממנו א"צ טבילה. וע' להגרא"י קוק בשו"ת דעת כהן (סי' רכז), שכתב, שנראה שאין חשש להשתמש בכליו של מומר השאולים ממנו בלא טבילה דאע"ג דישראל מקרי, לענין שאם קידש קידושי קידושי, מ"מ כיון שבירוש' אמרו בטעם טבילה זו, מפני שיצאו מטומאת עכו"ם לקדושת ישראל, והאי גברא השליך מעליו קדושת ישראל, לכן יש להקל להשתמש בכליו, כמו בכלים השאולים מן הנכרי. עכת"ד. ולא זכר שר מדברי האבני נזר. ולפע"ד כיון שבאמת העיקר להלכה כמ"ש החתם סופר והמהרש"ג ושאר אחרונים שהלוקח כלים מן המומר א"צ טבילה, וכמ"ש הגאונים, שמומר שחזר בתשובה א"צ טבילה, אלמא דבקדושתיה קאי, ה"נ לחומרא, השואל ממנו כלים שלא הוטבלו צריך להטבילם קודם שישתמש בהם. וע"ע בשו"ת לבושי מרדכי מהדורא בתרא (סי' רמא סק"ב) שפלפל בדין זה,

קובץ באר התורה (קצ) פרשת כי תבוא

והעלה שהלוקח כלים מן המומר, בכלי מתכות שטבילתם מן התורה יש להחמיר להטבילם בלא ברכה, ובכלי זכוכית דרבנן יש להקל. ע"ש. ואילו ראה דברי החתם סופר שהיקל לגמרי בזה, לא היה מחמיר בזה. וראיתי בשו"ת דברי ישראל וועלץ (חאו"ח סי' צח) שכ' להסתפק בדין זה, וגם הוא לא ראה דברי החת"ס והמהרש"ג שהקילו בזה שא"צ טבילה. וגם הלום ראיתי לידידי הגאון רבי מנשה קליין שליט"א בשו"ת משנה הלכות ח"ו (סי' קלז) שהאריך למעניתו בזה, ואחר שכתב להקל מצא כן להחתם סופר, וכנ"ל. ע"ש. סוף דבר הכל נשמע שהעיקר בזה שכליו של מומר המחלל שבת בפרהסיא, או של קראי הכופר בתורה שבע"פ, אינם צריכים טבילה, שישראל אף על פי שחטא ישראל הוא. וכמו שהעלתי בשו"ת יביע אומר ח"ב (חיו"ד סי' ט). והנלע"ד כתבתי. והשי"ת יאיר עינינו בתוה"ק אמן, ע"כ ממשי"כ ביביע אומר שם.

וכן הו"ד הגרנ"ק זצוק"ל בחוט שני (טבילת כלים עמ' כ) שכן הוא מקובל לדינא דא"צ להטביל את הכלים דא"כ היה צריך להטביל את כל הכלים שנקנים היום, וכן הו"ד הגרנ"ק זצוק"ל בשו"ת שערי ציון (ח"ב עמ' ריא), וכן העלה לדינא בשו"ת אור יצחק (ח"ב יו"ד סימן יז אות יד), וכן כתב בקונ' כוס של אליהו (פ"א אות ג).

ואולם בדרכי תשובה (סק"ד) כתב להביא מש"כ בשו"ת תשורת שי (תנינא סי' ק"ג) שכליו של מומר צריכים טבילה, וז"ל: ועיין בשו"ת תשורת שי מהדו"ת סימן קג שכתב לענין כליו של משומד שלא נמצא מבואר בפוסקים ומסתברא דדינם ככלים שנקחים מן הגוי להטבילו שיצאו מטומאה לטהרה ולפי"ז גם משומר כחשזר לדת ישראל כליו צריכין טבילה לעצמו ועי"ש עוד במה שנשאל בעובדא דמשומד שמחזיק חנות עם כלי מתכות וזכוכית וקלח הכלים מפאבריי"ק של ישראל והאומנים ישראלים והם בירושלים והמשומד בעל החנות דר בטבריא ויש עוד ישראל המחזיק חנות עם כלים ולוקח מן זה המשומד והוא מחזיק חנותו בחברון ולפעמים כותב זה הדר בטבריא לירושלים לשלוח כלים לישראל הדר בחברון והוא ישלם אם חייבין הכלים טבילה, והשיב כיון דלא נקנה הכלים להמשומד דהא עדיין אל נתן דמי הכלים ולא באו הכלים לרשותו וכו' יעו"ש, הרי לן דמחמיר וס"ל שהקונה כלים ממשומד חייב בטבילה.

קובץ באר התורה (קצ) פרשת כי תבוא

ואמנם ראה בזה בשו"ת אבני נזר (חיו"ד סימן קט) שנשאר בזה בצ"ע אם הקונה כלים מן המשומדים חייב בטבילה, ועיין עוד בדעת תורה למהרש"ם על ס"א בד"ה עוד, שנשאל בזה אם הוי כעכו"ם, מש"כ בזה.

וכן הו"ד מרן הגריש"א זצוק"ל בספר אשרי האיש (יו"ד פרק ט' אות לה) הקונה כלים ממי שמחלל שבת בפרהסיא, שיש לו דין מומר, וכן מי שהיה מחלל שבת וחזר בתשובה, אין הכלים צריכים טבילה. כלים המיוצרים ע"י יהודים חילונים, רצוי להטביל את הכלים. עכ"ד, ואמנם בעיקר דברי הגריש"א יש להעיר דהרי תלוי הוא בפלוגתא דרבנותא בדין ובגדרי החילונים בזמנינו אם יש להם דין תינוקות שנשבו ודעת מרן החזו"א שהם כתינוקות שנשבו, ואמנם לעיל הו"ד מרן הגריש"א דס"ל דלא הוי כתינוקות שנשבו, ומ"מ אכתי איכא לחלק בין החילונים, וראה לקמן עוד בדברי הגר"מ שטרנבוך שליט"א.

ומ"מ כדעת הגריש"א כן כתב לדינא בשו"ת שבט הלוי (ח"ו סי' רמ"ה אות ג') שיש לטבול בלא ברכה וז"ל: ואשר נסתפק כ"ת לענין משומד ומומר אם יש לו דין גוי, ומה דינו כשחוזר בתשובה אם צריך לטבול כליו, ומה הדין במחלל שבתות. הנה בתשובת תשורת ש"י סי' ק"ג שם ומובא גם בד"ת מסופק לענין משומד, ודעתו דדינו ככלים הנקחים מן גוי דצריך טבילה איברא תלי במחלוקת הראשונים אם דינו כגוי מעיקר דין תורה יע"ש - והארכתי ג"כ בזה בשו"ת שבט הלוי יו"ד קמא סי' ד'. איברא ראיתי בחי' חתם סופר יו"ד לסי' ק"כ ס"ק ט"ו (נדפס בלונדון) כ' בפשיטות מומר לע"ז אומן שעשה כלי לא בעי טבילה דהרי בעל הכלי עצמו לא בעי טבילה כשחזר בתשובה רק מחומרא בעלמא כמבואר יו"ד סו"ס רס"ח, וא"כ כליו לא בעי טבילה כלל יע"ש"ה. איברא למעשה כדאי לחשוש לטבול עכ"פ בלי ברכה, וכן כשחוזר בתשובה, ומחלל שבת דדינו כגוי, דלהרבה דעות מה"ת הוא כגוי, ולרוב דעות רק מדרבנן עיין בשבט הלוי יו"ד שם, וגם אם הוא מה"ת אולי לא שייך טומאת גוי, והדברים ארוכים במק"א עכ"פ הטבילה רק מחומרא בלי ברכה, עכ"ל.

ועיין עוד להגר"מ שטרנבוך שליט"א בשו"ת תשובות והנהגות (ח"ב סימן תג) שכתב לחלק בין החילונים, וז"ל: נראה שיש חילוק בזה בין משומד למחלל שבת בפרהסיא לחוד וכו' וזהו טעם המנהג בארץ ישראל שאין מטבילין הכלים שקונים מביח"ר שבעליו חילוניים גמורים, דאף שהם

קובץ באר התורה (קצ) פרשת כי תבוא

נוהגין כעכו"ם בלי תורה ומצוות, מ"מ אין להם קהלות לעצמם ומהם שבאים ביום כיפור להתפלל עם הקהל, לא גזרו עליהם כעכו"ם והם כמחללי שבת, ולכן לא נהגו להטביל כליהם, אפילו בכלי מתכות. אבל משומדים או קראים ורפורמים שהבדילו עצמם מהקהל ויצאו מהכלל נראה שראוי להטביל, עכ"ל, ובשו"ת תשובות והנהגות חלק ה', הביא דברי החת"ס שיש ליזהר שמתארח אצל מומר שלא לאכול ולשתות מכליו, ומ"מ כתב שם שבעל תשובה שאני וז"ל: אמנם בבעל תשובה שמתארח בבית הורים או ידידים מחללי שבת בפרהסיה שדינם כעכו"ם אולי יש לימוד זכות להתיר, דהנה מש"כ ב"חתם סופר" דגם בכלי מומר אסור לשתות בלא טבילה, היינו משום דלשיטתו קאזיל, דכתב (בחידושו שם) דהקונה כלי ממומר אינו חייב בטבילה, דמומר אינו כעכו"ם לענין זה. מיהו באבנ"ז (יו"ד סי' ק"ט) מצדד דהקונה כלי ממומר חייב טבילה שמומר ה"ה כעכו"ם (וכן יש מגדולי הפוסקים (ובפרט באונגרין) שהחמירו כן ובפרט בכלי מתכת שחייבים בטבילה מדאורייתא), וכתב שם דא"כ ה"ה שכ"ז שהכלים ברשות המומר הרי"ז כברשות עכו"ם שעדיין לא נתחייב בטבילה, ומותר להשתמש בכליו בלא טבילה (וע"ש דמסיק בצ"ע). (וכן מצדד ב"דעת כהן" סי' רכ"ז דמה"ט מותר להשתמש בכלי מומר בלא טבילה). מיהו רבים מהפוסקים סוברים שהקונה כלי ממומר אינו חייב בטבילה, דמומר אין דינו כעכו"ם לענין זה, וע"ע ב"לבושי מרדכי" (סי' רמ"א) שמצדד דאפי' נימא דמומר ה"ה כעכו"ם, מיהו זהו רק במשומד שנטמע בין הנכרים, אבל מחלל שבת בפרהסיה אין דינו כעכו"ם לענין זה (ומה עוד שבמחללי שבת בזמנינו יש לדונם כתינוקות שנשבו שאינם כעכו"ם), וכ"ז צריך עוד בירור ולמעשה נראה כמ"ש. עכ"ד התשובות והנהגות. וכן נראה האי חילוקא ממה שהובא דעת הגר"נ קופשיץ שליט"א בקונ' טהרת הכלים (בפסקים אות סו) שנהגו להקל אם החילוני הוא לא בודאי מומר.

וכן נראה האי חילוק בשו"ת חיי הלוי (ח"ד סי' נ"ז אות ה') שהקונה כלים ממומר נחלקו האחרונים אי צריך טבילה, ולכתחילה יש להטבילם בלא ברכה, ועי' מש"כ בשו"ת דברי ישראל (סי' צ"ח), ועי' בספר טבילת כלים (פ"ג סעיף כ"ג), ובשעת הדחק יש להקל שלא להטבילם, וכן שמעתי מש"כ הגר"ש וואזנער (שליט"א) [זצ"ל], ובפרט באותן שיש לדון עליהם שהן כתינוקות שנשבו, עכ"ד, ועיין עוד במה שהובא דעת הגר"ש וואזנר זצוק"ל בקובץ מבית הלוי (יו"ד עמ' קמז) שכלים המיוצרים באר"י כולל

קובץ באר התורה (קצ) פרשת כי תבוא

כלי מתכת אינם טעונים טבילה, וגם אם ידוע שהבעלים אינם שומרי שבת מורים שאין לחייבם בטבילה [ועיין בשו"ת שבט הלוי (ח"ו סימן רמ"ה אות ג')] שנוטה לחייב כלים המיוצרים ע"י מומר בטבילה, ומ"מ א"ל מרן (שליט"א) שמורה להקל בזה למעשה, ומסתמך על הסוברים שמחללי שבת בזמנינו אינם נחשבים למומרים לכל התורה כולה] עכ"ד.

ובשו"ת תשובות והנהגות (ח"ב סימן תג) כתב לדינא וז"ל: שאלה: כלים שנגמרו בפירמא של מחלל שבת בפרהסיא, תשובה: מצוי כאן בתי חרושת לכלים שבבעלות יהודים מחללי שבת בפרהסיא, והשואל מביא מגדולי הפוסקים באונגרין שחייבין להטביל הכלי עכ"פ בכלי מתכות, וכן בזכרוני שידידי הגר"י וועלץ זצ"ל העלה להחמיר, אבל ראיתי בחת"ס על הלכות בישולי עכו"ם שהופיע מכת"י דפשיטא ליה דאין חיוב להטבילם שאם גופו לא צריך טבילה כשחזר בתשובה אלא לחומרא, כ"ש כאן דודאי פטור.

ובעיקר סברת החת"ס זצ"ל לא מצאתי הכרח, שדוקא אם חוזר בתשובה גופו לא צריך גירות, דאדרבה אין לנו להזכיר לו חטאיו, אבל כשדנים על עת שהוא מחלל שבת בפועל שגזרו עליו פיתו ויינו כדי שנדע שעשה עצמו כעכו"ם, ע"כ עלינו להחמיר לנהוג בו כעכו"ם, אף לענין כליו שצריך טבילה כמו פיתו ויינו בעת שהוא מומר. ועיין בדובב מישרים ח"א סימן ס"ב שדחה סברת הח"ס כעין דברינו, וע"ע באבני נזר יו"ד סימן ק"ט שדחה מטעם אחר, ע"ש.

מיהו בארץ ישראל לא שמעתי מחמירים בזה, [ואף כשיש פועל נכרי מ"מ כיון שאין הפועלים עובדים בקבלנות רק כשכירי יום בזה לכו"ע לא אמרינן אומן קונה בשבח כל], וכיון שעיקר הדין דחיוב טבילה בכלי של מחללי שבת רפיא טובא, ואם חייבין נראה שאינו אלא מדרבנן להחמיר בו וכמ"ש, ויש צדדים באחרונים שמחללי שבת בזמננו שהשגחה נסתרת הרי הם כעין תינוק שנשבה, ובסתמא יש לתלות שבעל בית החרושת כן מאלו, ע"כ לא מצאתי מקום להחמיר בזה לאחרים, והמחמיר לעצמו יחמיר בכלי מתכות אבל מדינא נראה להקל וכמ"ש. עכ"ל.

ואולם יש לכאורה לדון לחייב כלי שנלקח ממומר בטבילה לפי מש"כ הרמב"ם בהל' עבודה זרה פרק ב' הלכה ה' שמומר יש לו דין של גוי לכל התורה כולה, ולפי"ז כתב בשו"ת אבני נזר חיו"ד ח"א סימן קט שדין מומר

קובץ באר התורה (קצ) פרשת כי תבוא

הוא כדין גוי ומשו"ה צריך להטביל את הכלים שקונים מגוי. ועוד הראני בזה הגאון רבי יוסף שוב שליט"א מו"צ בעיה"ת מודיעין עילית. שהגה"צ רבי שריה דבליצקי זיע"א ס"ל שכלים של מחללי שבת נוהגים שאין טעון טבילה. וה"ה כלים של מומרים ורפורמים אינו טעון טבילה. ובמומר ממש רצוי להחמיר עכ"פ בכלי מתכת. עכ"ד.

ומ"מ לדינא נראה ע"פ דברי החת"ס ועוד וכמו שפסק הגרע"י דהכלים הנ"ל אינם צריכים טבילה, ועוד שבדרך כלל החילונים הרי הם כתינוקות שנשבו, ולכן אין צריך טבילת כלים הקונה כליו של מומר, וכמו שהאריך לדינא בשו"ת יביע אומר בכמה דוכתי.

בברכת התורה

הצעיר באלפי ישראל

יוסף אביטבול

מח"ס שערי יוסף ושא"ס

בני ברק

קובץ באר התורה (קצ) פרשת כי תבוא

הוספות לבאר התורה קפט

הגאון רבי יעקב מרדכי מאיר שליט"א במח"ס עיטורי מרדכי

הקנס לאשה שלא הדליקה נאמר רק לנשים ולא נאמר לגברים וכן מבואר מלשון הדרכי משה סימן רסג שכתב אבל הנשים נוהגות כדברי מהריל שכל ששכחה פעם אחת מדלקת

הרה"ג יואל פרץ שליט"א

לכבוד הרה"ג רבי יוסף אביטבול שליט"א

ייש"כ על הקובץ החשוב, מלא וגדוש בכל טוב.

ואכתוב במה שהתעוררתי לדון מחמת דבריו בסימן הראשון שבכותרת דן האם אפשר להכנס לשדה שמעון שמשם יכול לקטוף את פירותיו ההפקר של ראובן. ובתוך התשובה דן האם מחוייב שמעון לתת רשות לעבור לקטוף מאילנו של ראובן.

ולכאורה תלוי אחד בשני, אולם אפשר לומר ששמעון חייב דיני איסור אבל להכנס לביתו זה כבר ממונות וספק להקל ואפילו אם נפסוק שחייב הרי אולי שייך לומר קים לי. אולם נראה יותר שגם לשמעון עצמו זה דיני ממונות, ובכל זאת נראה ששייך לחלק בין הפסק אליו לאחרים הנכנסים אצלו.

ובעצם הנושא באתרוגים לכאורה יש מחלוקת שהרי הם בדרך כלל אתרוג של שישי בשביעי או של שביעי בשמיני, וזה במחלוקת הפוסקים, ועיין באור לציון (שביעית ב ט) שפוסק שאסור להכנס לשדה חבירו לקטוף משום שזה ספק ממונות. ובספק קובץ פסקים ושמועות עמוד קעו לרב גרוס כתב לחלק בין של השישי לשביעית ובין השביעית לשמינית.

ואחתום בתקווה שדבריי הם בגדר דברי תורה.

יואל פרץ

קובץ באר התורה (קצ) פרשת כי תבוא

הרה"ג נתנאל קנתן שליט"א

שאלתי למורה הוראה ואמר לי שאם הנהג הוריד לי מהמחיר כגון שעשה 5.5 בטעות או שאמרתי לו שיוריד לי 2 ניקובים ואמר לי שאינו יודע לעשות כך אמר לי הרב שזה בעיה שלו ושל החברה ואני פטור מלשלם

א.ה ושלח לי מכתב כעין הנידון הנ"ל סו"ס יש חשש קנס מהמבקר, ואז לכאורה יש לחוש גם לחילול ה', ולכן לכאורה יש מקום לומר שיש לשלם וצ"ע לדינא.

קובץ באר התורה (קצ) פרשת כי תבוא

בדין פרוזבול בתוכנית חסכון לכל ילד מכתב מאת הגאון רבי סלמאן
שלמה דורי שליט"א

לכבוד

הגאון רבי יוסף אביטבול שליט"א

הנה ראיתי מש"כ בגיליון באר התורה (קפ"ט) דברים נפלאים בענינים שונים, והנה במש"כ בדיני פרוזבול בחיסכון לכל ילד ועוד, והסיק שם שצריך לכתוב לו פרוזבול כיון שיכול האב להעביר את הכסף מבנק לבנק, הנה לענ"ד נראה, דהגם שיכול להעביר את הכסף עדיין אי"ז חשיב כעומד להיגבות, והנה כבר עמדנתי בנידון זה ואצרף לכת"ר ממש"כ בנידו"ד, ואשמח בדבריו.

שאלה: האם צריכים לכתוב פרוזבול בעבור כל ילד, על פקדון חיסכון לכל ילד (שהמדינה מפקידה סך 50 ש"ח בכל חודש, ויכול להשתמש בכסף זה רק בגיל 18, ועד אז אין יכול למשוך הכסף)?

ועוד, גבי גדר קרנות פנסיה, שהאדם מפקיד לשם כל חודש סכום מסויים, וסכום זה נצבר לזכותו, כאשר בהגיעו לגיל פנסיה מקבל הוא משכורת חודשית ע"פ ההפקדות שלו, (ובזה יכול למשוך הכסף כל זמן שירצה), האם צריך לכתוב ע"כ פרוזבול או לא?

תשובה:

בדברים (פט"ו, א') נאמר: מקץ שבע שנים תעשה שמיטה, וזה דבר השמיטה שמוט כל בעל משה ידו אשר ישה ברעהו, לא יגוש את רעהו ואת אחיו כי קרא שמיטה לה', את הנכרי תיגוש ואשר יהיה לך, את אחיך תשמוט ירך, וגו'. וכ"פ הרמב"ם (פ"ט מהל' שמו"י ה"א), מצות עשה להשמיט המלוה בשביעית, שנא' שמוט כל בעל משה ידו, ע"כ.

ובספרי (שם) איתא, לא יגוש, ליתן עליו בלא תעשה. וכ"פ הרמב"ם, והתובע חוב שעברה עליו שביעית, עבר על לא תעשה שנא' לא יגוש את רעהו, ע"כ.

בטעם מצות שמיטת כספים

קובץ באר התורה (קצ) פרשת כי תבוא

ועיין בספר החינוך (מצוה תע"ז) שכתב, דטעם מצוה זו: א', היא ללמד נפשינו במידות המעולות מידת הנדיבות ועין טוב. ב', ונקבע בלבנו הבטחון הגדול בשם ברוך הוא, ואז תכשיר נפשנו לקבל טוב מאת אדון הכל כלול הברכה והרחמים. ג', וגם נמצא גדר חזק ומחיצה של ברזל להתרחק מאוד מן הגזל ומן החמדה בכל אשר לרענו, כי נשא קל וחומר בנפשינו לאמור, אפי' הלוינו ממוני והגיע שנת השמיטה אמרה תורה להשמיט ידו המלוה, שלא לגזול ושלא לחמוס משלו, לא כ"ש שראוי לו להתרחק עד הקצה האחרון.

ובילקו"י שביעית (מהדו' תשע"ה, פכ"ד ס"א) הביא מדברי בעל העקידה שכתב, דשמיטת כספים באה לחזק את האדם שלא העושר והעולם הזה היא המטרה והתכלית של האדם, אשר ימינו כצל נטו, ולה' הארץ ומלואה ומטרת האדם לקיום התורה והמצוות וקרא שמיטה לה', שזה המזכיר לו מטרת בואו לעולם, וצריך להיות זריז ולהרויח עוד מצוות.

ועו"כ ע"פ המורה נבוכים, דאיתא דמצות שמיטת כספים נתקנה לתקנת עניים ותועלתם, ולכן זה נסמך עם מצות הלואה, וכמ"ש השמר לך פן יהיה דבר בליעל עם לבבך, ורעה עיניך באחיך האביון לאמור קרבה שנת השבע וגו', עי"ש.

ועיין במנח"ח (שם) שכתב, והשביעית משמטת כספים בסופה, כשתשקע חמה בליל ר"ה במוצ"ש נחלט החוב, והן אם לזה קודם שביעית, אם בשביעית עצמה גובה חובו כל השנה, וכשתשקע החמה בליל ר"ה אבד החוב, ולדעת הרמב"ם והרבה ראשונים יכול לתבוע החוב כל השנה ואינו עובר בלא יגוש, ככל השנים, רק לאחר שנחלט החוב בליל מוצ"ש, היינו בליל ר"ה אז משמט ועוברים בלאו ובעשה אם נוגש החוב, אבל דעת הרא"ש (פ"ד דגיטין ס"כ) דתיכף בכניסת שמיטה אסור ליגוש החוב ועובר בלאו, רק אם נותן בעצמו אי"צ לומר משמט אני, כי עדיין אינו אפקעתא דמלכא, ובליל ר"ה של מוצ"ש אבד החוב, אבל על ידי נגישה, אסור מתחילת שנת השמיטה וכו', ופשוט דהתובע חוב לאחר שמיטה וגובה אותו, חוץ ממה שעובר על הלאוין ועשה של שביעית עובר על לאו דגזל, כי הוא אפקעתא דמלכא והחוב נחלט ואינו מגיע לו כלום, וצריך להחזיר לו המעות וגוברים מנכסיו, ואף אם אח"כ מת גובין מהיורשים כדין כל גזל, וזה פשוט מאוד.

קובץ באר התורה (קצ) פרשת כי תבוא

ועו"כ, ועיין באחרונים (והוסיף האביעזרי בגיליונו במנח"ח (סק"ח): כ"כ הרדב"ז (ח"א ס"ה) להשוות בזה דעת הרמב"ם, וכ"כ הב"ח (כאן אות ל"ב) עי"ש) דמחלקים, דמעוות שהלוה קודם התחלת שביעית אסור ליגוש בשביעית לדעת הרא"ש, אבל אם מלוה בשביעית עצמה הרא"ש מודה דיכול ליגוש בשביעית וכו', עי"ש.

ואומנם ביראים (עמוד ב', איסור ממון סי' רע"ח) כתב, שהמלוה צריך לומר בפיו משמט אני, שאין הלוה רשאי לעכבו אולם ע"פ מלוה, שכל זמן שלא השמיטו מלוה חייב לפרוע, אלא לו הזמין מלוה לדין שישמיט לו חובו כאשר ציוה היוצר, ובי"ד יחייבו למלוה לומר משמט אני כאשר ציוה חכמים, כדתנן בסוף שבת וכן הוא בגיטין (לז:), המחזיר חוב לחבירו בשביעית צריך שיאמר משמט אני וכו', ולכן אם אינו רוצה לומר משמט אני יכפהו בי"ד כדתניא בכתובות (סו.) על פריעת בעל חוב מצוה, שהיא אי לא בעי למיעבד מצוה, מאי א"ל תניא בד"א במצוות לא תעשה, אבל במצוות עשה, כעין שאמרו לו עשה סוכה ולולב ואינו עושה, מכין אותו עד שתצא נפשו, ע"כ.

ובילקו"י (שם) כתב, ומ"מ לדינא נקטינן דאף בלא אמר משמט אני, השביעית משמטת החוב, שכן הוא דעת שאר הראשונים, וכמבואר במרדכי (גיטין סי' ש"פ) בשם רבינו אביגדור כ"צ, שאפילו עדיין לא אמר לו המלוה משמט אני, אין עליו חובת תשלום כלל, שכל חוב שעברה עליו שביעית פקע חיובו, דאפקעתא דמלכא הוא, והביא כמה ראיות לזה. וכ"כ בעל התרומות (שער מ"ה אות ה'), שמכיון ששמיטת כספים נוהגת בזה"ז, ושטר חוב שביד המלוה נמחל שיעבודו, מוציאין השטר מיד המלוה ונותנים ללוה, וכן הסכים עימו הרמב"ן ז"ל, וכן השיב לי, ע"כ. וכ"כ בספר סביב ליראיו (דף קעג.), וכ"ד האו"ז (ע"ז סי' ק"ח), ופסק מהר"ם ריקאנטי (סי' שע"ח), וע"ע בשו"ת הרשב"א (ח"ג סי' י"ד, ובח"ד סי' קכ"ז), עי"ש.

וכן הסיק בהליכותיו, ואם המלוה גבה את חובו, נוסף על מה שביטל מצות עשה עבר על לא תעשה, חייב להחזיר את המעות שהם גזל בידו, ע"כ.

גבי שמיטת כספים בזה"ז

בקידושין (לח:) איתא, דתניא רבי אומר וזה דבר השמיטה, שמוט בשתי שמיטות הכתוב מדבר, אחת שמיטת קרקע ואחת שמיטת כספים, בזמן

קובץ באר התורה (קצ) פרשת כי תבוא

שאתה משמט קרקע אתה משמט כספים בזמן שאי אתה משמט קרקע אי אתה משמט כספים, ע"כ. וכ"פ הרמב"ם (פ"ט מהל' שמו"י ה"ב), אין שמיטת כספים נוהגת מן התורה בשביעית אלא בזמן שהיובל נוהג שיש שם שמיטת קרקע, שהרי ישוב הקרקע לבעליו בלא כסף, וזה דבר קבלה הוא, אמרו חכמים בזמן שאתה משמט קרקע אתה משמט כספים, בכל מקום בין בארץ בין בחו"ל, ובזמן שאין שם שמיטת קרקע אין אתה משמט כספים בשביעית אפי' בארץ, ע"כ.

ובגיטין (לו). איתא, אמר אביי בשביעית בזה"ז ורבי היא דתניא רבי אומר וזה דבר השמיטה וכו'. ותיקנו רבנן דתשמט זכר לשביעית, ראה הלל שנמנעו העם מלהלות וכו', ע"כ. וכ"פ הרמב"ם (פ"ט מהל' שמו"י ה"ג), ומדברי סופרים שתהא שמיטת כספים נוהגת בזה"ז בכל מקום, ואע"פ שאין היובל נוהג כדי שלא תשתכח תורת השמטת כספים מישראל, ע"כ (ועיין בילקו"י שביעית (מהדו' תשע"ה פכ"ד ס"ב) שהאריך אמאי אין מברכים על השמטת כספים, דהיא מצוה דאורייתא, ובזה"ז הוא מדרבנן. והביא שם כמה טעמים: א'. כמש"כ הרשב"א (בשו"ת ח"א סי"ח) שאין מברכין על מצוה שאין בה מעשה עי"ש. ב'. עוד י"ל, דכל מצוה שתלויה בדעת אחרים אין מברכין עליה, שאין הדבר בידו לגמרי, ובפרט לדעת היראים שצריך המלוה לומר משמט אני וכו'. ג'. ועוד י"ל, דהוא מצוה שיש בה צער שאין מברכין עליה, דהרי כאן המלוה מצטער שאין מחזירין לו חובו, וכ"כ הרשב"א (שם) דמהאי טעמא אין מברכין על מיתת ביי"ד ומלקות, עי"ש בכ"ז שהאריך ואכמ"ל).

וכתב הכס"מ, ונראה מהרמב"ם דליובל קרי משמט קרקע שהרי שדות חוזרות לבעלים ביובל (וע"ע בפ"י מהל' שמו"י הי"ג והט"ז, ועי"ש), אבל שמיטת קרקע אף בזה"ז נוהגת מן התורה (ועיין במש"כ בזה דלא נפסקה הלכה כמותו, לעיל (סי' ד') בדין שמיטה בזה"ז באורך, כיעוי"ש).

ובב"י (חו"מ סי' ס"ז) הב"ד הר"ן, דהביא י"א, שאין השמיטה נוהגת אלא בזמן שהיה ביי"ד והיה יובל, ואע"ג שאין הוא נוהג מכיון שאין כל יושביה עליה, בכ"ז היו מקדשים יובל דרבנן. אך מתי שאין ג"כ את זה, אין שמיטה נוהגת כלל, והילכך אין גם שמיטת כספים כלל. ודחה הר"ן דבריהם. וכתב הרשב"א שדעת הי"א הנ"ל, הוא דעת הראב"ד, אך דחה דבריו, שכיון שכבר הראב"ד חזרו בו בגמ' בע"ז (ט:), וכ"כ בעל העיטור לדחות.

קובץ באר התורה (קצ) פרשת כי תבוא

ובעל התרומות מהרז"ה, העמיד המנהג דאין שמיטת כספים בחו"ל בזה"ז, אך הרמב"ן סובר שכן נוהגת מדאורייתא, והוסיף דהראב"ד חזר בו וס"ל דג"כ נוהגת עתה, וכן כתב רש"י בע"ז (שם, ד"ה האי), ואין בדבר מיחוש וספק, ע"כ. וכ"פ בטור, והשמטת כספים נוהגת האידנא. וז"ל השו"ע (חו"מ סי' ס"ז ס"א), אין שמיטת כספים נוהגת מן התורה אלא בזמן שהיובל נוהג, ומד"ס שתהא שמיטת כספים נוהגת בזה"ז בכ"מ, ע"כ.

עו"כ הרא"ש, ששאלת שנוהגין בארץ לגבות שטרות שעברה עליהן שביעית הוי ידוע שתמהתי ע"ז מיום בואי לארץ הזאת וצווחתי ככרוכיא ולית דמשגח בי, ואמרו כי כבר נהגו כן בארץ הזאת, וא"א לשנות המנהג. ואמרתי שמנהג לעבור ע"ד תורה אין לנהוג כן ולא להוציא ממון, ואמרו לו כי הרבה יפוי לשון רגילין לכתוב תנאי שלא ישמיט ולא מצאתי שאפשר לעשות כן כלל, ע"כ. והב"ד הטור.

ובב"י תמה ע"כ שלא ביטלם ממנהגם, אך כתב שמתשובה אחרת נראה שטענו שהוא כדין מתנה שלא תשמיטנו בשביעית (וכ"פ הרמב"ם פ"ט מהל' שמו"י ה"י, ועי"ש), לפיכך אף שלא היה נראה בעיניו בכ"ז לא ביטלם כ"כ, והכ"נ. והוסיף עוד, דאף שלא אומרים כן מחמת שפשט המנהג הוי כאילו אומרים, וכ"כ המהרי"ק והתרה"ד, כע"ז.

וברמ"א כתב, די"א דאין שמיטה נוהגת וכו', ועליהם סמכו בתחילת מנהגם (שהביא הרא"ש הנ"ל), ועוד כי סמכו ע"ד המהרי"ל ועוד, דסמכו להקל מחמת שאין השמיטה הנוהגת האידנא ואין לדקדק אחריהם. והוסיף הסמ"ע (סק"ד) את הטעם הנ"ל, דאחר שפשט המנהג הוי כאילו אמר ע"מ שלא תשמטני.

ועו"כ הרמ"א, שיש להקל בזה, דבחשבון שנת השמיטה נפלה מחלוקת, והעיקר (ע"פ דעת הרמב"ם, הרא"ש האחרונים ועוד, וכ"פ ג"כ בטוש"ע) ששנת ש"כ ושנת שכ"ז היתה שמיטה, וא"כ יהיה שנת של"ד הבעל"ט שמיטה יה"ר שיבנה ביהמ"ק וכו' (ובביאור המחלוקת בקצרה: הנה הרמב"ם לקמן (פ"י מהל' משיטה ויובל ה"ד-ו') כתב, שהתחילו למנות שמיטה רק אחר כניסתן לאר"י בשנת 2503 לבריאת העולם, והשמיטה הראשונה הייתה בשנת 21 מכניסתן לאר"י, שהיא שנת 2510 לבריאת העולם, וכן מבואר בספרא (בהר), ובתוספתא מנחות (פ"ו) שנאמר, כי תבאו אל הארץ אשר אני נותן לכם ושבתה הארץ, וגו'. ונאמר, שדך לא תזרע,

קובץ באר התורה (קצ) פרשת כי תבוא

שיהיה כ"א ואחד מכיר שדהו, כרמיך לא תזמור שיהיה כ"א ואחד מכיר את כרמו, ועפ"ז הולכים. וכסמך לדברים, ישנו חשבון מקרי שמחלקים את שנות הבריאה לשבע, כאילו מנין השביעית מתחיל משנה ראשונה לבריאת העולם, והשאריות הן מספר השנים שבשמיטה, דהיינו: אם נחלק את שנת התשפ"ב-5782 ל-7, נקבל 826 שהם הסכום השמיטות מאז בריאה"ע, אף דאי"ז נכון דהתחילו למנות רק משנת 2510, וע"ע שם בילקו"י שביעית (פ"א ה"ב) במה שהאריך בזה ואכמ"ל), עי"ש.

כאשר קבע זמן פירעון אחר ר"ה

והנה בנידו"ד זמן פירעון הפקדון הוא רק אחר שמלאו לילד 18 שנה, ולא לפני"כ, וא"א לו להוציא החיסכון קודם לזמן זה כלל, והוא בכלל הא דבמכות (ג:) איתא, א"ר יהודה אמר שמואל, המלוה את חבירו לעשר שנים שביעית משמטתו, ואע"ג דהשתא לא קרינן ביה לא יגוש, סוף אתי לידי לא יגוש, איכא דאמרי א"ר יהודה אמר שמואל המלוה את חבירו לעשר שנים אין שביעית משמטתו ואע"ג דאתי לידי לא יגוש, השתא מיהא לא קרינן ביה לא יגוש, ע"כ. וכ"פ הרמב"ם (פ"ט מהל' שמו"י ה"ט).

וכתב הרדב"ז, ומילתא פסיקתא נקט, דאין עשר שנים בלא שמיטה, והו"ה כאשר קבע לג' שנים בה' לשמיטה וכן ע"ז הדרך. והטעם הוא שלא הגיע זמנו אין יכול ליגוש ולכן לא משמטתו בשביעית, ע"כ. והוסיף הכס"מ, דכ"פ ר"ת, הרא"ש, והרמב"ן, והתרומות ע"כ.

ואומנם הרא"ש כתב, שריב"א ורבינו אליהו פסקו כלשון ראשון, שמשמטת. בכ"ז הרא"ש ס"ל שלא משמטת. וכתב הטור, וכן המלוה לזמן אפי' שהרחיב הזמן למאה שנה אינה משמטת, והרמ"ה כתב שמשמטת וא"א הרא"ש ז"ל כתב שאינה משמטת, עכ"ל. ובבדק הבית דקדק בטור, במש"כ אפי' מאה שנה, הנה מאי אפילו, אדרבא ככל הרחיב הזמן יותר לא הוי ריבותא כולי האי, דכ"כ זמן אינו יכול ליגוש. ואפש"ל, דמשמע מהטור דככל שהמרחק רב, הוי ריבותא טפי, שאע"פ שעברו כמה שמיטות בכ"ז אין משמט, ע"כ. וכ"פ בשו"ע (חו"מ סי' ס"ז ס"י) וכנ"ל, דהוא גם בפחות, כל ועבר על החוב כל השמיטה כולה, ע"כ.

קובץ באר התורה (קצ) פרשת כי תבוא

ובירושלמי (פ"י ה"א) איתא, ר' בא בר ממל עמרם רב מתנה בשם רב, המלוה את חבירו ע"מ שלא לתובעו שביעית משמטו, ע"כ. וכ"פ הרמב"ם, התנה עימו שלא יתבענו שביעית משמטת. וכ"פ בשו"ע (שם ס"ט).

וביאר הרדב"ז, דטעמא, דאע"ג שלא יתבענו, כל שעה שהוא רואה אותו הרי הוא נוגש מעצמו. והכס"מ הב"ד המהר"י קורקוס, טעם הדבר דאע"פ שאינו יכול לנגוש אותו כיון שהחוב מוטל עליו והוא חייב לפרוע בכל עת לצאת ידי שמים, גם אם יתפוס המלוה משל הלזה יכול ליקח אותו בחובו קרי ליה לא יגוש, ולא דמי לקובע זמן שאין עליו שום חיוב בתוך הזמן, ע"כ.

כאשר אין יכול לגבות את חובו

וא"כ הו"ל כל ואינו יכול לגבות את חובו, שוב אין שביעית משמטת החוב ואי"צ לכתוב ע"כ פרוזבול.

והנה מאחרי גיל 18 שנה, יכול למשוך הכסף כל זמן שירצה, ורק אומרים לו שאם לא ימשוך הכסף עד לגיל 21 יהנה מעוד 500 ש"ח, וא"כ בכה"ג חשיב כמלוה לחברת הביטוח וכו', ובכה"ג אי"ז מחוסר גבייה וצריך הוא לכתוב ע"כ פרוזבול.

והו"ה בכל חסכוניות פנסיה וכיוצ"ב, דהחילוק הוא פשוט באם יכול למשוך הכסף, אף שכאשר מושך הכסף הרי שהוא מפסיד עמלות וכו', מ"מ הרי"ז כמלוה ושביעית תשמט חובו.

ומ"מ כדאי מדין חינוך שג"כ ילד, ובפרט אחרי גיל י"ג שנה שיכתוב שטר פרוזבול ג"כ ע"ע, גבי כל שאר חובות אם יש לו, דאי"צ לכתוב השטר על חוב מסויים או לפרט החובות, ומהיות טוב וכו'. אך אי"ז חיוב גבי החיסכון לכל ילד דאי"ז בגדר חוב שהשביעית תשמט וכנ"ל.

שו"ר עתה (שלהי שנת התשפ"ב) שפירסמו שטר פרוזבול שע"י הרה"ר לישראל, ועמדו בנידו"ד והוסיפו בנוסח הפרוזבול לבעל משפחה: לי, לאשתי, לבניי, לבנותיי וכו', ועי"ש. אך הנה ע"פ האמור לעיל אי"צ בכ"ז דסו"ס אין יכול לגבות ואינו עומד להיגבות וכמלוה לעשר שנים, ודו"ק.

המורם מכל האמור:

קובץ באר התורה (קצ) פרשת כי תבוא

הנה גבי לכתוב פרוזבול לכל ילד על הכסף המופקד לו ע"י הביטוח לאומי בתוכנית הנקראת חיסכון לכל ילד, אין פקדון זה מוגדר כחוב כיון שאינו יכול לגבותו, והוא כמלוה חבירו לעשר שנים שאין שביעית משמטתו, ומ"מ מאז שיכול לגבות כספו (והו"ה לפקדונות פנסיה וכיוצ"ב) צריך הוא לכתוב ע"כ פרוזבול, ומהיות מטוב כלפי שאר חובות שג"כ ילד שהגיע לגיל חינוך יכתוב פרוזבול, אך מ"מ חובותיו נכללים בשטר פרוזבול של אביו. והנלע"ד כתבתי.

ואסיים בדברי ברכה אל כת"ר, יעלה מעלה מעלה בתורה וובירא"ש ויפוצו מעיינותיו חוצה בבריאות איתנה ונהורא מעליא אמן כן יהי רצון.

בברכת התורה

סלמאן שלמה דורי